

**ERGOJENİK YARDIM VE DOPİNGLE MÜCADELE
EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN PERFORMANS
ARTTIRMA TUTUM VE SPOR TAKVİYESİ İNANÇ
DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Umut Can KARAKAYA

**Yüksek Lisans Tezi
Beden Eğitimi ve Spor
Ana Bilim Dalı**

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali CEYHAN

2023

(Her Hakkı Saklıdır)

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANA BİLİM DALI

**ERGOJENİK YARDIM VE DOPİNGLE MÜCADELE EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN
PERFORMANS ARTTIRMA TUTUM VE SPOR TAKVİYESİ İNANÇ DÜZEYLERİNİN
İNCELENMESİ**

(Investigation of The Performance Improvement Attitudes and Sports Supplement Belief Levels of
Students Taking Ergogenic Assistance and Against Doping Training)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Umut Can KARAKAYA

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali CEYHAN

Bayburt
Haziran, 2023

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali CEYHAN danışmanlığında, 212225009 numaralı Umut Can KARAKAYA tarafından hazırlanan “Ergojenik yardım ve dopingle mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesi” adlı bu çalışma 15/06/2023 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Beden Eğitimi ve Spor Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan	: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Yılmaz ALBAYRAK	İmza:
Jüri Üyesi	: Doç. Dr. Murat KUL	İmza:
Jüri Üyesi	: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali CEYHAN	İmza:

Bu tezin Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

...../...../.....

Doç. Dr. Murat KUL

Enstitü Müdürü

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Ergojenik yardım ve dopingle mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

15 / 06 / 2023

Umut Can KARAKAYA

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince beni yönlendiren ve yol gösteren, desteklerini esirgemeyen, danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali CEYHAN'a teşekkürlerimi borç bilirim. Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgileriyle her daim destekleyen kıymetli hocalarım sayın Doç. Dr. Murat KUL'a ve Doç. Dr. İsmail KARATAŞ'a teşekkür ederim. Tez çalışmamın tüm safhasında her yönden yardımını esirgemeyen hem hoca hem de bir arkadaş olan sayın Öğr. Gör. Ömer Faruk AKSOY'a, Sayın Doktorant Emre Boz'a ve kıymetli dostum Ebu Bekir Sıddık AKSOY'a teşekkürü borç bilirim. Çalışmalarımın her aşamasında maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen her daim yanımda olan Tuğçe BOYNUEĞRİ, Havva Beyzanur KARAKAYA ve Halil İbrahim KARAKAYA'ya teşekkürlerimi borç bilirim. Eğitim hayatım süresince bilgi, beceri ve tecrübelerini aktaran tüm hocalarıma başta antrenörüm Orhan BOLTÜRK olmak üzere tüm halter camiasına ve aileme tezimi armağan eder herkese emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

ÖZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERGOJENİK YARDIM ve DOPİNGLE MÜCADELE EĞİTİMİ ALAN ÖĞRENCİLERİN PERFORMANS ARTTIRMA TUTUM VE SPOR TAKVİYESİ İNANÇ DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Umut Can KARAKAYA

Haziran 2023, 56 sayfa

İnsanlar fiziksel ve zihinsel olarak yetersiz olmayı hiçbir zaman kabullenmemiştir. Dünyada var olduğu tarihten bu yana sürekli olarak bedensel ve zihinsel olarak sınırlarını aşmaya çalışmış ve becerilerini geliştirmek için çabalamış bunları yaparken de sürekli olarak tahrik ve takviye edici maddeler yemiş, içmiş ve kullanmıştır. Bu bağlamda tez çalışmamızın amacını ergojenik yardım ve dopingle mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans arttırma tutum ve spor takviyesi inançlarının değerlendirilmesi bu verilerin bazı demografik değişkenler bakımından incelenmesi oluşturmaktadır. Araştırma grubunu spor bilimleri fakültesi antrenörlük bölümü 3. Sınıf öğrencisi olan toplam 61 katılımcı oluşturmaktadır. Veri toplama amacı ile Performans Arttırma Tutum Ölçeği ve Spor Besin Takviyesi İnanç Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde yüzde ve frekans dağılımları, Pearson Korelasyon Analizi, One-Way ANOVA ve t-Testi uygulanmıştır. Çalışma sonuçlarına göre, araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin Performans Arttırma Tutum Ölçeği'nden elde ettikleri puan ortalamaları ön test ve son test bağlamında farklılık gösterirken; Spor Besin Takviyesi İnanç Ölçeği'nden elde ettikleri puan ortalamalarının ön test ve son test bağlamında farklılık sergilemediği belirlenmiştir. Katılımcıların elde edilen derece ve ikamet edilen yer değişkenleri bağlamında ölçeklere ilişkin anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların yaş, spor yaşı ve gelir değişkenleri ile ölçekler arasında ilişki olduğu belirlenmiştir. Diğer taraftan katılımcıların cinsiyet ve aktif spor yapma değişkenleri açısından ölçeklere ilişkin anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak, ergojenik yardım ve dopingle mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans arttırmaya yönelik tutumlarının farklılık göstereceği söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Doping, dopingle mücadele, ergojenik yardım, takviye, spor takviyesi.

ABSTRACT

MASTER'S THESIS

INVESTIGATION OF THE PERFORMANCE IMPROVEMENT ATTITUDES AND SPORTS SUPPLEMENT BELIEF LEVELS OF STUDENTS TAKING ERGOGENIC ASSISTANCE AND AGAINST DOPING TRAINING ATHLETES

Umut Can KARAKAYA

June 2023, 56 pages

People have never accepted being physically and mentally incompetent. Since its existence in the world, it has constantly tried to overcome its physical and mental limits and strived to improve its skills, and while doing these, it has constantly eaten, drank and used substances that provoke and reinforce it. In this context, the aim of our thesis is to evaluate the performance enhancement attitudes and sports supplement beliefs of students who receive ergogenic aid and anti-doping training and to examine these data in terms of some demographic variables. The research group consists of a total of 61 participants, who are 3rd year students of the faculty of sports sciences, coaching department. Performance Enhancement Attitude Scale and Sports Nutritional Supplement Belief Scale were used for data collection. Percentage and frequency distributions, Pearson Correlation Analysis, One-Way ANOVA and t-Test were used in the analysis of the data. According to the results of the study, while the average scores obtained from the Performance Enhancement Attitude Scale of the students participating in the research differ in the context of the pre-test and post-test; It was determined that the mean scores obtained from the Sports Nutrition Supplement Belief Scale did not differ in the context of the pre-test and post-test. It has been determined that there is a significant difference regarding the scales in the context of the obtained degree and place of residence variables of the participants. In addition, it was determined that there was a relationship between the participants' age, sports age and income variables and the scales. On the other hand, it was determined that there was no significant difference regarding the scales in terms of gender and active sports variables of the participants. As a result, it can be said that the attitudes of students who receive ergogenic aid and anti-doping training towards performance enhancement will differ.

Keywords: Doping, anti-doping, ergogenic aid, supplement, sports supplement.

İÇİNDEKİLER

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	i
ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar DİZİNİ	viii
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	ix

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş	1
Araştırmanın Problem Cümlesi.....	2
Alt problemler.....	2
Araştırmanın Önemi.....	3
Varsayımlar.....	3
Sınırlılıklar	4

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve	5
Spor Kavramı	5
Sporda Ahlak	6
Fair-Play.....	8
Formal (biçimsel) fair play.	9
İnformal (biçimsel olmayan) fair play.	9
Sportmenlik.....	9
Sporda Değerler	10
Değerlerin özellikleri.	10
Ahlak değerleri.	11
Yetkinlik değeri.	13
Statü değeri.	13

Sporda Etik Dışı Davranışlar	14
Performans.....	14
Sportif Performansı Geliştirme Yöntemleri.....	15
Ergojen.....	15
Ergojenik yardım.	15
Doping.....	19
Doping Kullanımına Yönelten Nedenler	21
Dopingin Psiko-Sosyal Yönü.....	22
Doping ve Psikoloji	23
Doping ve Sosyoloji	23
Doping ve Eğitim.....	24
Dopingin Sağlık Üzerine Etkileri	24
Dopingle Mücadele.....	25
Dünya dopingle mücadele ajansı (WADA).....	25
Türkiye dopingle mücadele komisyonu.....	26
Dopingle mücadele yöntemleri.....	26
Yasaklı Madde ve Yöntemlerin Sınıflandırılması	26
Dopingle ilgili teoriler.....	27
Goldman ikilemi.	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem	28
Araştırma Modeli	28
Araştırma Grubu	28
Veri Toplama Araçları	28
Kişisel bilgi formu.	29
Performans arttırma tutum ölçeği.	29
Spor besin takviyeleri inanç ölçeği.....	29

Verilerin Analizi	30
-------------------------	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular	31
-----------------------	-----------

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma, Sonuç ve Öneriler	36
--	-----------

Kaynakça.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
----------------------	---

Ekler	52
--------------------	-----------

Öz Geçmiş	56
------------------------	-----------

TABLÖLER DİZİNİ

Tablo 1. <i>Sporda değerler sistemi (Lee & Cockman, 2013, s. 37)</i>	11
Tablo 2. <i>Katılımcıların Demografik Değişkenlerine İlişkin Yüzde ve Frekanslar</i>	31
Tablo 3. <i>Yaş, Spor Yaşı, Aylık gelir, Değişkenlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler</i>	31
Tablo 4. <i>Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Bağlamında PATÖ İlişkin t-Testi Sonuçları</i>	32
Tablo 5. <i>Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Bağlamında STİÖ İlişkin t-Testi Sonuçları</i>	32
Tablo 6. <i>Katılımcıların Aktif Olarak Spor Yapma Durumu Değişkeni Bağlamında PATÖ İlişkin t-Testi Sonuçları</i>	32
Tablo 7. <i>Katılımcıların Aktif Olarak Spor Yapma Durumu Değişkeni Bağlamında STİÖ İlişkin t-Testi Sonuçları</i>	33
Tablo 8. <i>Katılımcıların İkamet Edilen Yer Durumu Değişkenleri Bağlamında PATÖ İlişkin t-Testi Sonuçları</i>	33
Tablo 9. <i>Katılımcıların İkamet Edilen Yer Durumu Değişkenleri Bağlamında STİÖ İlişkin t-Testi Sonuçları</i>	33
Tablo 10. <i>Katılımcıların Elde Edilen Derece Durumu Değişkenleri Bağlamında PATÖ İlişkin ANOVA Testi Sonuçları</i>	34
Tablo 11. <i>Katılımcıların Elde Edilen Derece Durumu Değişkenleri Bağlamında STİÖ İlişkin ANOVA Testi Sonuçları</i>	34
Tablo 12. <i>Yaş, Spor Yaşı ve Aylık Gelir Değişkenlerine Bağlı Pearson Korelasyon Analiz Sonuçları</i>	34
Tablo 13. <i>Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Verilerinin Arasındaki Farkın Tespit Edilmesine İlişkin Paired Samples t-Testi Sonuçları</i>	35

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

%	: Yüzde
IAAF	: Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu
IOC	: Uluslararası Olimpiyat Komitesi
n	: Kişi Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
PATÖ	: Performans Arttırma Tutum Ölçeği
r	: Korelasyon Değeri
s	: Sayfa Numarası
sd	: Serbestlik Derecesi
ss	: Standart Sapma
STİÖ	: Spor Besin Takviyeleri İnanç Ölçeği
t	: t-Testi Değeri
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDMK	: Türkiye Dopingle Mücadele Komisyonu
THF	: Türkiye Halter Federasyonu
TMOK	: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
WADA	: Dünya Dopingle Mücadele Ajansı
$\bar{X}$	: Ortalama

BİRİNCİ BÖLÜM

Giriş

Sporda başarılı performans, sporcunun iş üretme veya enerji harcama kapasitesi ile belirlenir. Antrenman ise sporcunun daha fazla iş üretmesine ve yorgunluğun geciktirilmesine izin veren bir dizi fizyolojik adaptasyon üretir. Ancak sporcu, belirli bir etkinlikte performansını sınırlayan faktörleri anlayarak ve bu faktörlerin tesirlerini azaltmak için ek adımlar atarak yarışmaya hazırlanmalıdır (Burke, & Read, 1989, s. 80). Sporda mevcut rekabet koşullarına uyum, dengeli ve yeterli beslenme ile sağlanmaktadır. Yeterli beslenme, yaralanmaları en aza indirmede ve spor performansını optimize etmenin yanı sıra sağlığı, büyümeyi ve olgunlaşmayı sürdürmede temel bir faktördür (Meyer, Connor, & Shirreffs, 2007, s. 73).

Son 20 yılda yapılan çalışmalar beslenmenin egzersiz üzerindeki faydalarını ortaya çıkarmıştır (Torres-McGehee, Pritchett, Zippel, Minton, Cellamare, & Sibilia, 2012, s. 205). Egzersiz kazanımlarını ve yarışma performansını zirveye taşımak isteyen bir sporcu, uğraştığı spor alanında uygun besin ve besin alımına odaklanmalıdır. (Zoorob, Parrish, O'Hara, & Kalliny, 2013, s. 475)

Sporda yüksek performansa ulaşmak için yalnızca uzun süren ve sürekli antrenman yeterli değildir. Bununla birlikte vücudun yenileme sürecini hızlandırabilecek veya kolaylaştırabilecek yöntemlerin uygulanması gerekmektedir (Apostu, 2014, s. 329). Bu yöntemler arasında sporcunun beslenmesi ve ek gıda takviyesi önemli bir rol oynamaktadır. Sporda beslenme, sporcunun müsabaka sürecindeki performansında önemli bir unsurdur. Destekleyici ürünler, beslenmenin yanı sıra sporcuların istenilen performans düzeyine daha kısa sürede ulaşmalarına yardımcı olacak takviye edici gıdaları da içerir. Her yaşta ve yetenekten sporcu, performansı artırmak, toparlanma sürecini hızlandırmak veya sakatlanma oranı en aza indirmek için spor besin takviyelerini yaygın olarak kullanır. (Maughan, Burke, Dvorak, Larson-Meyer, Peeling, Phillips, & Meeusen, 2018, s. 104).

Bu besinler doping özelliği olmayan bileşiklerden oluşmaktadır (Molinero, & Marquez, 2009, s. 128). Ergojenik yardımcıları olarak da adlandırılan sporcu besin takviyeleri, enerji üretimini yükselterek atletik performansı artıran maddeler veya stratejiler olarak ifade edilebilir (Dunford, & Smith, 2006). Sporcu besin takviyeleri yani ergojenik yardımcıları, sporcular tarafından enerji, performans ve toparlanmayı sürecini hızlandırmak için kullanılan mekanik, besinsel, farmakolojik, fizyolojik ve psikolojik araçlar olarak tanımlanabilir.

Yaygın olarak kullanılan ergojenik yardımcıları, amino asitler, arı poleni, kafein, karnitin, krom, kreatin, ginseng, glukozamin ve protein tozları, yüksek dozlarda kullanıldığında alerjik reaksiyonlar, merkezi sinir sistemi ve gastrointestinal bozukluklar böbrek hasarına neden olabilir (Marcus, 2013). Bu nedenle sporda performans ve sağlık açısından uygun düzeyde kullanım çok önemlidir (Slater, Tan, & Teh, 2003, s. 320). Tüm bu çalışmalar referans alınarak bu çalışmanın temel amacı ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesidir.

Araştırmanın Problem Cümlesi

Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesidir.

Alt problemler.

Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile ilgili aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum düzeylerinde eğitimin etkisi var mıdır?
- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile aktif olarak spor yapma durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile ikamet edilen yer durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile elde edilen derece durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile spor yaşı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutumları ile gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inanç düzeyleri ile ilgili aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile aktif olarak spor yapma durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile ikamet edilen yer durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile elde edilen derece durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile spor yaşı değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
- Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin spor besin takviyesi inançları ile gelir değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın Önemi

Ergojenik yardım ve doping ile mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesi, öğrencilerin ergojenik yardım ve doping bilgi seviyeleri ve farkındalıkları, alanın gelişimi, yaygınlaşması ve niteliği gibi önemli etkenler için büyük önem taşımaktadır.

Varsayımlar

Araştırma kapsamında katılım sağlayan Bayburt Üniversitesi spor bilimleri fakültesi antrenörlük eğitimi bölümü 3. sınıf öğrencileri araştırma kapsamında yapılan tüm ölçümlere katılmıştır. Çalışmada, araştırma grubunun uygulanan ölçme araçlarında yer alan sorulara

istekli, samimi ve doğru biçimde yanıt verdikleri ve araştırma grubunun evreni temsil edecek sayıda olduğu varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırma, Bayburt Üniversitesi spor bilimleri fakültesinde 2022-2023 eğitim-öğretim yılı içerisinde öğrenim gören antrenörlük eğitimi bölümü öğrencileri ile, kullanılacak analiz yöntemleri ve kullanılan ölçme araçları ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

Kuramsal Çerçeve

Spor Kavramı

Spor, insan varlığının başından beri yapılan bir faaliyettir. İnsanlar ilkel zaman dilimlerinde dış tehlikelerden korunabilmek ve beslenebilmek için savunma ve avcılık ile uğraşmışlardır (Fişek, 2003, s. 24). Örnek vermek gerekirse insanlar, hayvanları avlayıp beslenmek için ok, yay ve taş gibi malzemeler kullanarak spor faaliyetlerine adım atmışlardır. (Açıkada, 2013, s. 23).

Spor, hayatta kalma, varlığını sürdürebilme gibi çeşitli amaçlarda yapılsa da insanlığın varlığından günümüze kadar bilinen ve medeniyetlerde iz bırakmış bir olgudur (Özçakır, 2017). Spor kavramı, bilinen tarihin başından bugüne kadar insanların hareket etmesiyle oluştuğu bilinmektedir. İkel dönemlerde bedensel hareket becerileri spor anlamında ön planda tutulmuş, tarihin ilerleyen süreçlerinde ise bedensel hareket becerileri, hayatta kalmak için güç gösterisine dönüşmüştür (Öntürk, & Ekici, 2018, s. 71). Bu zaman dilimlerinden günümüz toplumlarına kadar ulaşan spor, farklı özellik ve amaçlarda her zaman varlığını devam ettirmiştir.

Geçmiş dönemlerde spor, toplumumuzun içerisinde sürekli olarak varlığını sürdürmüştür. Türklerde de günümüzdeki gibi farklı şekillerde ve sayıda olmasa bile spor kavramının olduğu bilinmektedir. Orta Asya da sporu fiziksel sağlığı, gelişimi ve kültürün gelişimi için kullanan atalarımız sonradan, milli özelliklerin getirdiği atılgan, cesur, yürekli ve savaşçı nitelikleriyle bir bütün haline getirmişlerdir (Alpman, 1972; Akyol, 1987).

Gelişmiş toplumlarda genel olarak insanların yaşam kalitesi düzeyi, zihinsel ve fiziksel sağlıklarının sürekliliğine bağlıdır. Bu bağlamda “spor” kendine özgü yeteneklerini geliştiren bir dizi kuralları olan araçlı ve araçsız olarak yapılabilen rekabete dayalı bir kavram olarak tanımlanmaktadır (Erkal, 1981; Çaha, 1999, s. 115; Sunay, 2017). Spor modern çağımızın yaygın, etkili ve en sosyal aracıdır (Yetim, 2000, s. 63).

Spor, bireyin hem fiziksel hem de zihinsel yönden gelişimini sağlayan bunların yanında liderlik ve strateji gibi yeteneklerinin gelişimine yardımcı olan bir aktivitedir. Spor bireyin fiziksel ve ruhsal sorunlarının giderilmesine yardımcı olur. Spor, insanları bir araya getirme gücü ile ekonomik yönden de ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca medyanın spora olan yaklaşımı, insanların stresten uzaklaşmasına, fiziksel ve zihinsel yönden formda olma ve

bunlardan da öte sporda elde edilmiş uluslararası başarılar, insanların günlük yaşamlarındaki moral düzeylerinde önemli bir etkiye sahiptir (Başer, 1986, s. 28; Açıkada, & Ergen, 1990, s. 42; Sunay, & Saracaloğlu, 1997).

Spor, insanların sosyal gelişiminin yanı sıra toplumsal gelişimlerinde de önemli rol oynamaktadır. “Spor; barış, hoşgörü, eşitlik, disiplin, erdem, hak, hukuk, mutluluk, sevgi ve saygı gibi insan onuruna yakışır kavramları bünyesinde taşıdığı gibi hüznün, keder, stres gibi yine insani özellik taşıyan kavramları da içermektedir” (Zorba, & Gürel, 2016, s. 3092). Bu nedenle bireylerin spora gösterdikleri ilginin başında; sosyal ilişkilerin gelişimi, fizyolojik ve psikolojik olarak iyi olma durumu, eğlenmek ve keyif alabilmek olduğu bilinmektedir (Ekici, Çolakoğlu, & Bayraktar, 2011, s. 110).

“Spor ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın temel unsuru olan insanın beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumunu, karakter özelliklerinin gelişimini sağlamak, bilgi, beceri ve yetenek kazandırarak çevreye uyumunu kolaylaştırmak, kişiler, toplumlar ve uluslararası dayanışma, kaynaşma ve barışı sağlamak, kişinin mücadele gücünü arttırmak yanında belirli kurallara göre, rekabet ölçüleri içerisinde mücadele etme, heyecan duyma, yarışma ve yarışmada üstün gelme amacıyla yapılan faaliyetler olarak tanımlanabilir.” (Yetim, & Cengiz, 2010, s. 124).

Spor, bir dizi kurallar dahilinde ve genellikle fiziksel uygunluğa ulaşmanın bir yolu olarak kullanılan içeriğinde rekabet olan zihinsel ve fiziksel olarak gelişime yardımcı olan eğitici ve eğlendirici aktivitedir. Bireysel veya takımlar halinde, araçlı ya da araçsız olarak gerçekleştirilebilir. Fiziksel performans, beceri ve strateji içerir. Sporun amacı genellikle bir yarışmayı kazanmak, rekor kırmak veya kişinin fiziksel ve zihinsel yeteneklerini geliştirmektir. Bunların yanında spor insanları birleştiren, dayanışma bilincini aşıl原因 ve sosyal bağları güçlendiren bir olgu olduğu için toplumların ve kültürlerin önemli bir yönü olarak kabul edilmektedir (Kılıcigil, 1985).

Sporda Ahlak

Ahlak teriminin farklı bakış açılarından çeşitli anlamlar ifade etmek için kullanıldığına dikkat edilmelidir (Lukes, 2010, s. 549). Ahlak, olabildiğince çok sayıda bireye hitap eden insani kurallar olarak tanımlanabilir. (DeScioli, & Kurzban, 2009, s. 281; Sinnott-Armstrong, 2006).

Ahlak, insanın davranışlarına rehberlik eden ilke ve değerleri ifade eder. Toplumlar tarafından oluşturulan ve oluşturuldukları toplum içindeki insanların uymaları gereken davranış

kalıplarıdır. Ahlak, doğru, yanlış, iyi ve kötü gibi etik karar vermeye rehberlik eden ilkeler gibi geniş kavramlara sahiptir (Tanrıverdi, 2012, s. 1071).

Ahlak, toplum içinde kabul edilen ve uyulması gereken kuralların ve davranış biçimlerinin birleşimidir (Kağıtçıbaşı, 1988). Ayrıca ahlak her bireyin kendine göre neyin iyi veya doğru olduğunu belirleyebilmesidir (Rest, 1994). Ahlak hakkındaki tanımlarda, dürüstlük ve adalet gibi erdemli değerlerin ışığında davranan, sorumluluk sahibi bireyler üzerinde durulmaktadır.

Immanuel Kant'a göre ahlakın sadece eylemlerimizle ilgili olmadığını, aynı zamanda niyetlerimizle ilgili olduğunu savunur. Yani, bir eylemin ahlaki olup olmadığı, yalnızca ne yaptığımıza değil, neden yaptığımıza da bağlıdır. Bir eylemin ahlaki olması, doğru nedenlerle yapılmasına bağlıdır. Kant'a göre bazı eylemler, sonuçları ne olursa olsun yanlıştır. Örneğin, bir başkasına zarar vermek veya yalan söylemek gibi davranışlar, ahlaki açıdan doğru değildir (Warburton, 2011).

Sporda ise ahlaki konular, sporun varlığı ile her zaman bağlantılıdır: bu tür bir problem hem felsefi hem de sporla ilgili bir sorundur (McFee, 1998, s. 3). Spor, sadece sporcuların değil, aynı zamanda izleyicilerin, karar vericilerin ve araştırmacıların da ilgisini çeken bir alandır. Spor alanındaki usulsüzlüklerin azaltılması için artan uluslararası çabalar, spor ahlakı ve dürüstlüğü konusunu güncel kılmaktadır. Bu, doping, şike, yasadışı bahis ve diğer usulsüzlükler gibi konuları içermektedir. Sporun temizliğini korumak, spora olan güveni arttırmak ve haksız rekabeti önlemek için çok önemlidir. Bu nedenle, spor ahlakı ve dürüstlüğü, sporun sadece bir eğlence veya yarışma alanı olmaktan daha fazlası olduğunu vurgular. Spor ahlakı ve dürüstlüğü, sporun doğru ve adaletli olacak şekilde yapılmasını sağlar ve sporcuların karakter gelişimine katkıda bulunur. Bu nedenle, spor ahlakı sporun geleceği için önemli bir konudur. (Grigore, Stanescu, & Stoicescu 2018, s. 1)

Spor içerisinde haksız rekabet, şiddet ve yasaklı madde kullanımı yaygın olarak karşılaşılan, spor ahlakına uymayan davranışlar bulunmaktadır. Sponsorlar arasındaki ilişkilerde, spor medyasında, yönetici ve sporcular arasında etik dışı davranışlar görülmektedir (Özbek, 1999, s. 38). Sporun kişiler üzerinde fiziksel, zihinsel aynı zamanda psikolojik gelişimine bireyler üzerindeki hem fiziksel hem de zihinsel ve psikolojik gelişimine olan etkisinin azımsanamaz olduğu görülmektedir (Küçük, & Koç, 2004).

Spor ve ahlaki değerler arasında dolaylı bir ilişki vardır. Ahlaki değerler ve yaşam tarzı, sporun belirleyici ilke ve özelliklerini de etkiler. (Tel, 2014, s. 694). Sporun toplumda geliştirdiği erdemler içinde, ahlakın önemszenmesi gereken bir kavram olduğu görülmektedir. (Arslan, 2018).

"Spor, bir ahlak ağacıdır. Sporcular ise onun meyvesidir. Bu meyvelerin içinden çürük olanlar çıkabilir. Bu çürükler, düşmeye mahkûmdurlar. Ve bu ağaç, daha nice meyveler yetiştirir. Fakat bu çürüklük yani ahlaksızlık, ağacın köküne, spor sistemimizin içerisine girerse bu ağaç, bu meyveyi kurtaramayacaktır. Ve kendisi de kuruyacaktır" (Erçetin, 1991, s. 19).

Fair-Play

Fair play kavramının başlangıcı 15. Yüzyıl' da İngiliz müsabaka kurallarında centilmenlik dışında sergilenen davranışlar anlamına gelen foul play ifadesi olarak kabul edilebilir. İlk zamanlar daha genel bir yorumla "fırsat eşitliğini korumak", "şövalyece düşünüş tarzını göstermek" anlamında kullanılmıştır. 16. yüzyıl da ise William Shakspeare' in eserlerinde yerini alan Fair play kavramı spor literatürüne 18. Yüzyılda girmiştir. Günümüz Fair play kurallarının temeli ise 19. yüzyıl İngiltere'sinde atılmıştır. Öncelikle yatılı kolejlerde başlanan bu reform, eğitimde sporun, spor içinde de fair playin öneminin benimsenmesi ve bu kavramın içerdiği idaeallerin gelişiminde etkili olmuştur. 19. Yüzyıl başlarında kullanılmaya başlanan fair play kavramı öğrencilerin müsabaka esnasında karşı tarafa saygı duyması, dürüst bir mücadele sergileyerek, yenilginin de mücadelenin bir parçası olduğunun öğrenilmesi amacını taşımaktaydı.

Sporun temel amacı rekabet ise, kazanmak için Fair Play'in ruhuna uygun ahlaki davranışlar sergilemek gereklidir (Eitzen, 2006). Sporcuların evrensel olarak kabul edilmiş ahlaki değerleri benimsemeleri ve spor organizasyonlarında uyguladıkları eylemlerde bu ahlaki değerleri kullanmaları spor eğitiminin temel prensibidir (Charles, 1999, s. 22). Bu ahlaki davranışlar; rakibe saygı duymak, dürüst davranmak, adaletli olmak, hoşgörü, dayanışma ve haksız kazançtan uzak durmak, insanlar arasında ayrımcılık yapmamak, organizasyon içerisindeki rakipleri ve diğer insanları kandırmamak gibi ahlaki kurallar içerir (Tanrıverdi, 2012, s. 1071).

Fair play, modern sporların temel çıkış noktalarından biri ve aynı zamanda klasik unsurdur. Fair play'in gerçekleşmesinde sadece oyuncular değil, sporcunun olgunlaşma sürecinde yer alan herkes sorumludur (Cerar, Hosta, & Şugman, 2002, s. 3; Pinter, 2000).

Fair Play Sporcuların bireysel olarak kendi kurallarını belirleme özerkliğini ve spor bağlamında üstlendikleri gönüllü mücadeleleri vurgulayan haklara dayalı bir spor modelidir. Spor organizasyonlarında geniş çapta kabul gören bir bileşenini temsil eder. Bunlar adil oyun ve seviyeli oyun kavramıdır (Gaffney, 2007, s. 113). Günümüzde ise bu anlamlardan yola çıkılarak fair play iki başlık altında incelenmiştir.

Formal (biçimsel) fair play.

Müسابaka sırasında kurallara istisnasız uyumu kapsayan biçimsel fair play, sporcular ve tarafların her türlü avantaj ve dezavantajdan bağımsız olarak kurallara uyarak mücadele etmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Bu anlayış, rakipleri takım arkadaşı gibi görmekten ziyade kurallara uyarak kazanmanın önemli olduğunu belirtir ve sporcunun biçimsel fair play anlayışına uygun hareket etmesi gerektiği sonucuna yol açar (Orhun, 1992).

İnformal (biçimsel olmayan) fair play.

Müسابakanın kurallarından daha çok bireyin genel ahlak kurallarına uygun biçimde davranıp davranmadığı biçimsel olmayan fair play de önemlidir. Buradaki ölçüt bireyin kendi duyguları ve vicdanıdır (Orhun, 1992).

Sportmenlik

Antik olimpiyatlardan günümüzün modern olimpiyatlarına kadar adından sıkça söz ettiren sportmenlik kavramı popülaritesini her geçen gün artırmaktadır (Çağlayan, Çoskun, & Yılmaz, 2021). Sportmenlik davranışı kavramı, spor müsabakaları öncesi, sırası ve sonrasında takım arkadaşlarına, yarışmacılara, spor görevlilerine ve diğer spor katılımcılarına fair play ilkeleri çerçevesinde saygı gösterilmesini ifade eden, tüm spor ortamlarında sergilenmesi gereken davranışlar bütünüdür (Elendu, & Dennis, 2017). Robinson'a (2009) göre sportmenlik; başarıya ulaşmak için çabalarken adalet, dürüstlük ve kurallara saygı taahhüdünü sürdürür.

Mücadele, bir yaşam tecrübesidir. İnsanlar hayatlarına devam edebilmeleri için birbirleri ile bir şekilde sürekli mücadele halindedir. Mücadele, belirli kurallar dahilinde bireyler arasında üstünlük kurmak için yapılan faaliyetlerdir (Păunescu, Gagea, Păunescu, & Pițigoi, 2013, s. 692). Kazanmak ya da kaybetmek yarışmanın bir sonucudur. Sporunda içinde bulunduğu insan yaşamının her safhasında mücadele yaşanmaktadır. Sporcular için, spordaki performanslarını zirveye çıkarmak ve müسابaka ortamında kazanmak hedeflenir. Bu doğrultuda bireysel veya takım müsabakalarında, kazananların belirli kurallar dahilinde belirlenmesi sportmenlik kavramı bakımından önemlidir (Serrano, Shahidian, Sampaio, & Leite, 2013, s. 151).

Sportmenlik, her ne kadar sportif etkinlikler içerisinde ahlaki değerlere ilişkin kurallara kapsamlı ve örnek davranış biçimi olarak görülse de aynı zamanda sportmence davranışlar müسابaka ortamına yakışmayan tutum ve davranışların giderilmesine yardımcı olmaktadır (Gencheva, Angelcheva, Marinov, & Ignatov, 2017, s. 103).

Sporda Değerler

Değer kavramı ilk olarak sosyal bilimlerde Znaniecki tarafından kullanılmıştır. Latince “kıymetli olmak” ya da “güçlü olmak” anlamına gelen “valare” kelimesinden türetilmiştir. İnanç ve eğilimler, normatif standartlar ve amaçlar değer tanımları ile bağlantılı aynı zaman da sıkça vurgulanan kavramlardır (Mehmedoğlu, 2006). Değerler, insanların eylemlerine öncülük eden ve yön veren ölçütler olarak kabul edilir. Bu nedenle yaşam tarzını ve yönünü belirlemede önemli etmenlerdir (Kuter, & Kuter, 2012, s. 75).

Değerler üzerine yapılan çalışmalarda birçok farklı içerikte tanımlar yapılmıştır. Bu tanımlar içerisinde bazı ortak yönler ve farklılıklar bulunmaktadır.

“Belirli hedeflerin ya da davranışların alternatiflerine oranla daha az ya da daha çok tercih edilmesine dair kalıcı inançlar” (Rokeach, 1973).

Değer; “Değerler arzu edilen, evrensel yol gösterici ilkeler olarak tanımlanır. İnsanların hedefe yönelik davranışları üzerinde etki yaparak eylemleri motive eder. Bu kavramlar ayrıca, insanları ve olayları değerlendirirken, eylem ve değerlendirmelerini açıklarken rehberlik ederler (Schwartz, 1999, s. 23).

Türk Dil Kurumu’nun (TDK) tanımına göre ise; “*Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, yüksek ve yararlı nitelik*” (TDK, 2009).

Değerlerin özellikleri.

Değerler kavramı üzerine yapılan çalışmalarda sadece değerlerin tanımı değil, bu kavramın özelliklerine de değinilmiştir. Bu özellikler değer kavramının daha anlaşılabilir olması sebebi ile önemlidir (Tongo, 2020). Değerler hakkında şu özelliklere değinilmiştir (Fichter, 2006, s. 181)

- Değerler, bireysel olarak değil çoğunluk için belirlenir.
- Sosyal düzenin sağlanması ve toplumun gereksinimlerini sağlar.
- Toplumlar değerlerin korunmasında bir çabada bulunur.
- Değerler, bireyler arası uzlaşa sağlamada önemlidir.

Değerler, çevredeki sosyal ilişkileri tecrübe ederek ve gözlemleyerek öğrenildiği için çeşitli metotlar ile bireylere aktarılması gerekir (Bishop, 1993, s. 270). Beden eğitimi ve spor sosyal ve ahlaki davranışların gelişiminde önemli bir etkidir (Lemyre, Roberts, & Ommundsen, 2002, s. 120).

Lee ve Cockman’ ın sporda değerlere ilişkin tablosu aşağıdadır:

Tablo 1. *Sporda değerler sistemi (Lee, & Cockman, 2013, s. 37)*

Değer	Açıklayıcısı
Başarı	Oyunda kişisel veya toplu olarak başarılı olmak
Merhamet	Diğer insanlarla ilgili kaygı duymak
Yoldaşlık	Oyunda benzer ilgileri olan arkadaşlarla beraber olmak
Uyum	Takımdaki diğer insanların beklentilerine uygun olmak
İşine bağlılık	Kişinin her zaman en iyisini ortaya koyması ve birini hayalkırıklığına uğratmamak
Anlaşmanın sürdürülmesi	Oyun kurallarına bağlı kalmak ve oyunun ruhuna uygun oynamak
Keyif	Memnuniyet ve keyif duyguları yaşamak
Dürüstlük	Müsabakalarda /kararlarda haksız kazanç sağlamaya izin vermemek
İyi oyun	Sonuç ne olursa olsun müsabakanın keyfini çıkarmak; bu genellikle oyuncular arasında bir denge sağlar
Sağlık ve Zindelik	Aktiviteler sonucunda sağlıklı olmak ve performansını artırmak için zindeleşmek
İtaat	Cezalandırılmaktan, dışarıda tutulmaktan, oyundan atılmaktan veya oyundan alınmaktan kaçınmak
Toplumsal İmaj	Başkalarının onayını kazanmak
Sportmenlik	İyi yaradılıştaki olmak, iyi ve kötüyü birarada kabul etmek, rakibekarşı olumlu davranışlar sergilemek ve yenilgiyi kabullenmek
Kendini Gerçekleştirme	Aktiviteleri kendi iyiliği ve beraberinde üstün duygular içini yaşamak
Beceri Sergileme	Oyun becerilerini iyi bir şekilde sergileyebilme
Takım Uyum	Başka birisi için ve takım performansı uğruna bir şeyler yapmak
Hoşgörü	Kişilerarası farklılıklara rağmen başkaları ile iyi geçinebilmek
Kazanma	Yarışmada, üstün olduğunu göstermek

Ahlak değerleri.

İtaat.

Fromm, itaatin tanımını, bir kişinin diğer bir insana ya da kuruluşa veya bir güce boyun eğmesi olarak tanımlar. Bunu da kişinin kendi özgürlüğünü, isteği ve kararlarını kişinin kendisi yerine başka bir otorite tarafından belirlenmesi ve bu otoritenin baskısına boyun eğmesi şeklinde tanımlar (Fromm, 2001).

Otoriteye itaat, kart görmekten veya müsabakadan diskalifiye olmaktan korunmak ve “eğer ayağa kalkıyorsan ve rakibe karşı bir girişimde bulunuyorsan, ihraç edilebilirsin, eğer bunu göz ardı edersen, işler yolundadır” şeklinde örneklendirilebilir (Toprak, 2019)

Dürüstlük.

Adilce kazanmak, galibiyet için dürüstlük ilkesine bağlı kalarak mümkündür. Bu ahlaki kavrama sahip olan sporcular galibiyet için dürüstlük ve ahlaki kavramlara aykırı farklı metotlar denemezler. Hak edenin kazanacağı bilincine sahiptirler (Gürpınar, 2014, s. 405). Bu ahlaki bilince sahip olan kişiler galibiyet ve yenilginin hayatın parçası olduğu, kazanmanın hak ederek elde edilmesinin haksız kazanmaktan daha tatmin edici olduğu dürüstlüğü, kazanmaktan daha üstün olduğu anlayışına sahiptirler (Lee, Whitehead, Ntumanis, & Hatzigeorgiadis, 2008, s. 588).

Rekabetçi sporların başlamasından beri, sporun içinde yer alan tüm bireylerin sportmen bir şekilde davranacaklarına dair doğal bir beklenti vardır. Fakat, sportmenlik kavramı anlamsal olarak nedir ve nasıl görünür henüz bir fikir birliği oluşturulmamıştır (Carr, MacGillivray, Carr, & Ham, 2012, s. 127).

Sporcuların sportmence eylemleri ve kişilik özellikleri birçok alanın tartışma konusudur. Ahlaki davranışlar olarak tanımlanan sportmence davranışlar üzerine yapılan tartışmalar değer yargıları ve teorilerden öte bireyin düşüncelerini yansıtmaktadır (Kağıtçıbaşı, 2005).

Sportmenlik tanımı olarak; kaybedebilen, kurallar dışındaki metotlarla kazanmaya çalışmayan, rakibine saygı ve nezaket gösterebilen kişi davranışları olarak tanımlanabilir. Sportmence davranışlar sergileyebilmek için sabır, kontrol, cesaret, özgüven, cömertlik, saygı gibi olumlu davranışların uygulanması gerekir (Sakallı, 2001). Rakip sporcuya iş birliğinin gerekliliklerine göre davranmak sportmence davranışın bir kuralıdır. Müsabakaların asıl amacı sporcuların yeteneklerinin kıyaslanmasıdır. Bu nedenle sporcuların haksız hakem kararlarına ve hatalarından dolayı haksız kazanç sağlamayı kabul edip etmeyeceği sporcunun şahsının karar vereceği önemli bir durumdur. Çünkü müsabakayı yöneten hakemin vermiş olduğu karar bir uygulama hatasıdır (Felicity, 2002, s. 22).

Diğer bir tanıma göre sportmenlik; ahlak değerlerine sahip olmak, büyüğüne saygılı ve hürmetli, küçüğünü seven kendi camiasına fayda sağlayan, hem fiziksel hem de zihinsel ve ruhsal anlamda güçlü olan, kendisini bu alanda geliştirmiş, hak ve hukuku tanıyan bireyler olarak ifade edilebilir. Sportmen bir birey sahtekarlık ve ahlak dışı yollarla kazanmayı reddeder müsabaka sonucu yenilgi ile sonuçlansa bile şerefli ve onurlu bir şekilde yenilgiyi kabul eder (Efek, 2021)

Sportmenlik üzerine yapılan tanımlar;

- Sporcuların eylemleri yoluyla sergiledikleri tutum ve davranışlar (Keating, 1978).
- Sporlarda dürüstlük, doğruluk, adil davranış, cömertlik, nezaket ve yarışmanın sonuçlarını zarifçe kabul etme gibi özellikleri içeren davranış şeklidir (Miscisco, 1976).
- Spor aktiviteleri sırasında uygulanan davranışlarda rakibe veya etrafımızdaki insanlara saygı gösterilmesidir (Learning Through Sports, 2007).

Yardımseverlik.

Yardımseverlik, maddi, manevi yardıma ihtiyaç duyan kişilere hiçbir menfaat gütmekten yardım etmektir. Elinde var olan imkanları yardıma ihtiyacı olan bireylerin menfaati için kullanmak, insanların önlerine çıkan engelleri aşmasında yardımcı olmak ve bu davranışları

kendi rızası ile yerine getirmektir (Karatekin, Ekşi, Işılak, Otrar, Koç Yıldırım & Durmuş, 2012).

Kişilerin, bireysel olarak iletişim kurabildiği insanların refah düzeylerini korumak ve arttırmak yardımseverlik kavramı açısından önemlidir. Bu değere sahip olan bireyler dürüst, cömert, bağışlayıcı ve sadakatli olma gibi özelliklere sahiptir (Schwartz, 1992, s. 1).

Anlaşmanın sürdürülmesi.

Anlaşmanın sürdürülmesi, oyunun kendi içindeki kurallarına bağlı kalarak, mücadele ruhuna aykırı davranışlardan kaçınmaktır (Lee, *vd.*, 2008). Kuralları hiçe saymak, oyunun kendisine zarar vermektir ve bir yarışma içinde gizli olan sosyal sözleşmeye uygun şekilde davranmamaktır (Toprak, 2019).

Yetkinlik değeri.

Başarı.

Başarı, istenilen amaca yönelik plan yapmak ve yapılan planlar dahilinde amaca yönelik eylemelerde bulunmak ve bütün bu çalışmanın neticesinde istediklerine ulaşmaktır. (Çay, 2012). Başarı değerinde asıl amaç, toplumsal standartlara bağlı kalarak bireysel başarıya ulaşmaktır. Hırslı, yetenekli, etkili olma gibi değerler başarıyı temsil edebilir (Schwartz, 1992, s. 55).

Kendini yönetme.

Hür düşünerek bireylerin kendi davranışlarının seçimini yapabilmesi, kendini yönetme değeri olarak ifade edilebilir. Ayrıca özgürlük, bağımsızlık, kendi hedeflerini seçme, meraklılık gibi konulara kendini yönetme değerinin altında yer verilebilir (Schwartz, 1992, s. 41).

Statü değeri.

Kazanma.

Müsabaka sırasında üstünlüğün gösterilmesi (Lee, & Cockman, 2013, s. 43). Şeklinde ifade edilebilir.

Toplumsal imaj.

Toplum tarafından istenilen imajı gösterme ihtiyacı, ergenlik değerlerinin önemli bir parçasıdır. Sporcular sunmuş oldukları görüntünün bir izlenim oluşturmadaki önemin farkındadırlar ve başka kişilerin onayını kazanma çabası içerisindeyler (Toprak, 2019).

Sporda Etik Dışı Davranışlar

Etik, bireyler arasındaki ilişkiler hakkında akıl yürütmedir (Şahin, 2018). Hayatımızın her noktasında karşımıza çıkan etik, doğru işlerde bulunmak, yanlışlardan uzak durmak, doğru ve yanlış ayırmamızda bizleri yönlendiren ve kendi kendimizi değerlendirmemize olanak sağlayan temel kavramlardan biridir. Katılmış olduğumuz her organizasyonda, alacağımız her kararda etik değerler karşımıza çıkmaktadır (Sezer, 2022).

Etik olarak kabul edilmeyen davranış ise insanlar tarafından kabul edilmeyen, ahlaki değerlerin hiçe sayılmasına sebebiyet veren olumsuz davranışlardır (Kish-Gephart, Harrison, & Trevino, 2010, s. 20). Günümüzde malesef manevi değerler maddi değerlerin gerisinde tutulmaktadır. Bu durumda istenilen etik davranış sınırlarının dışına çıkılmaktadır (Tuncel, & Büyüköztürk, 2009, s. 159).

Sporda karşımıza çıkan etik değerlere uymayan davranışlar doping, şike ve şiddet olarak gösterilebilir. Sponsorlarla ilişkilerde, basında, sporcu ve yönetici ilişkilerinde etik dışı davranışlar görülmektedir.

Doping, sağlıklı bireylere müsabakadaki performansını yapay yollarla ve dürüstlük ilkesine aykırı yöntemlerle yükseltmek gayesi ile vücuda yabancı fizyolojik maddelerin anormal yöntemlerle verilmesi olarak tanımlanmaktadır (Durusoy, 1991, s. 9). “Sporda ilk uygulama Eski Roma’da yapılan savaş arabası yarışlarındaki atlara su ve bal karışımı bir maddenin uygulanmasıdır. Doping kelimesinin kökü olan “dope” ilk kez 1889’ da İngilizce sözcüklerle, yarış atlarına afyon yani (opium) isimli uyuşturucu bir madde ile anılmaktaydı (Açıkada, & Ergen, 1990).

Dünya savaşında kas kütlesi ve performansı arttıran maddeler bulunmuş ve sporcular tarafından bu keşfedilen maddeler kullanılmıştır. Halter ve atletizm gibi kuvvete dayalı spor dallarında, steroidler yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. 1983 yılında Pan Amerikan oyunlarına katılım sağlayan 7 haltercinin steroid kullandıkları belirlenmiştir. 1986 sonunda steroid kullandıkları belirlenen 21 futbolcu müsabakalardan men edilmiştir. Ünlü bir bisikletçinin amfetamin kullanımı kaynaklı ölümü sporcuları korkutmamış, hatta amfetamin kullanımı futbolcular arasında yaygınlaşmıştır (Kurdak, 1996). 24 Eylül 1988’de Seul Olimpiyatlarında 100 metre rekoru kıran Kanadalı Ben JOHNSON, dopingli çıkmıştır (Ergen 1991, s. 11).

Performans

Bir kişinin performans düzeyi, kişinin sahip olduğu veya hedeflediği amaçların yüksekliği ile bağlantılıdır. Kişi amaçlarına ulaşma konusunda anlamlı ve tutarlı ise bu amaca

ulaşmayı deneyecektir (Korman, 1978, s. 45). Tek başına hedef belirlemek ve bu hedefe ulaşma arzusu yeterli değildir. Aynı zaman yeterli bilgi ve beceriye sahip olmak ve konu ile ilgili mevcut rolünün iyi bilinip uygulanması gerekmektedir.

Çeşitli performans tanımları şu şekildedir:

Fiziksel bir aktivite esnasında, bu aktivitenin getirmiş olduğu fizyolojik, biyomekanik ve psikolojik verime “performans” adı verilir (THF, 2023).

Psikolog Stern’e göre performans; enerji kullanarak değerler yaratmaktır (Grössing, Speiser, & Altenberger, 1974, s. 76).

Singer’e göre performans zaman zaman değişimler gösteren geçici bir göstereidir (Singer, 1975, s. 136).

Sportif Performansı Geliştirme Yöntemleri

Sportif performans, bir sporcunun antrenman ya da müsabaka esnasında başarmak için sergilediği atletik görevler olarak tanımlanabilir. Performansın değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için yarışma ortamında ve antrenman esnasında sportif performans etkileyebilecek bütün faktörler dikkate alınmalıdır (Bayraktar, & Kurtoğlu, 2004, s. 269). Bu doğrultuda söz konusu başlıklar aşağıda başlıklar halinde irdelenmiştir.

Ergojen.

Ergojenik, kelime kökeni olarak Yunanca’dır ve ergon (iş) ile genon (üretmek) kelimelerinin birleşiminden oluşmuştur (Çetin, Dölek, & Orhan, 2008, s. 129). Ergojenik terimi, "çalışma eğilimini artırma" olarak tanımlanabilir ve spor literatüründe, üretilen enerji miktarını ve performansı yükseltip sürekliliği sağlama, spor öncesi, esnası ve sonrasında zihinsel ve fiziksel olarak toparlanmayı hızlandırmayı amaçlayan teknikleri içerir (Thein, & Landry, 1995, s. 426).

Ergojenik yardım.

İnsanlar fiziksel ve zihinsel sınırlarını hiçbir zaman kabullenmemişlerdir; İnsanlık yeryüzündeki var oluşundan bugüne kadar fiziksel ve mental sınırlarını geliştirmeye çalışmış, yetenek ve becerilerini üst seviyeye taşımak için uğraşmıştır. Bunları yaparken de bazı takviye sağlayan maddeler kullanmıştır (Erkiner, 2008). İnsanlar rekabet halindeyken üstünlük sağlamak ve rekabet ortamında kazanç elde etmek için işlerine yarayan birtakım teknikler kullanmış ve çoğunlukla ilaç gibi yöntemlere başvurmuşlardır. Bu tip davranışlar ahlaki yönden uygun sayılmayan davranışlardır. Spor’ un kendi yapısında da bu tip yöntemlerle elde edilmeye

Çalışılan kazanç arayışları hile olarak görülmüştür. Spor dünyada endüstrileşmesiyle birlikte olimpizm ruhundan uzaklaşmış ve yüksek kazançların sağlandığı organizasyonlar haline dönüşmüştür. “Sağlık için spor kavramının yerini kazanmak için spor kavramı almıştır.” Antik olimpiyatlarda sporcular sadece bir zeytin dalı ile ödüllendirilirken modern olimpiyat oyunlarında maddi ve manevi olarak ciddi ödüllerle karşılaşmışlardır. Günümüz spor organizasyonlarında rekorların kırılmakta zorlandığı, rekor için saliselerin, milimetrelerin ve gramların önemli hale gelmesi, sporun ahlakına aykırı olan yöntem ve maddelerin kullanılmasına neden olmuştur (Er z, 2007). Spor ahlakı ile uyuşmayan bu yöntemler fiziksel gelişimin yanı sıra insanları  l me yaklaştıran bir diyet gibi çalışır. Sporun maddi kazanç sağlamadaki rolünün büyümesiyle, sporcuların başarılı olma arzusu da artmıştır. Bu da sportif yarışmalarda kazanmak için kendi çabalarının ve performanslarının ötesinde sportif müsabakaların sonucunu etkileyebilecek madde ve yöntemlerin kullanımına y neltmıştır (Güler, şenel, Kaya, Ersoy, & Kürkçü, 2004, s. 41).

Sporda başarılı bir performansın yanında yeteneğin etkisi, sporcunun iş üretme ve enerjiyi harcama kapasitesi ile belirlenir. Antrenman yapmak sporcuların daha çok iş üretmesini ve yorgunluk başlangıcının geciktirilmesine olanak tanıyan bir fizyolojik adaptasyon geliştirir (Karafil, Ulaş, & Atay, 2019, s. 17). Ancak sporcu, bir organizasyondaki sportif performansını sınırlayan etmenleri tespit ederek ve bu etmenlerin etkilerini azaltmaya yönelik teknik ve uygulamalar geliştirerek müsabakalara hazırlanmalıdır (Burke, & Read, 1989, s. 80).

Sporda zirve performansı elde etmek için süre olarak uzun ve sürekli devam eden antrenmanlar yeterli değildir. Ayrıca enerji üretimini ve vücudun yenilenme sürecini hızlandıran ve dengeleme süresini kısaltan tekniklerin uygulanması gereklidir (Apostu, 2014, s. 329). Sporcunun yeterli beslenmesi ve gıda takviyeleri bu teknikler içerisinde önemli bir konuma sahiptir. Besinler dışından alınan gıda takviyeleri beslenmenin yanında sporcudan beklenen performans düzeyine kısa zamanda ulaşmak için gerekli ek besinleri içermektedir. Her yaştan ve branştan sporcular beslenme eksikliklerinin önüne geçmek, performans düzeylerini arttırmak ve toparlanma sürecini hızlandırmak için besin takviyelerini kullanmaktadır (Maughan, *vd.*, 2018, s. 104). Bu takviyeler doping niteliği taşımayan bileşiklerden oluşmaktadır (Molinero, & Marquez, 2009, s. 128).

"Spor besin takviyeleri" olarak da bilinen "ergojenik yardımcılar", spor performansını artıran maddeler veya yöntemlerdir, vücuttaki enerji üretimini artırarak etkilerini gösterirler (Dunford & Smith, 2006). Ergojenik yardımcılar, toparlanma sürecini hızlandırmak, enerji ve performans düzeyini yükseltmek için kullanılan besinsel, psikolojik, mekanik, farmakolojik ve fizyolojik araçlar şeklinde tanımlanabilir (Karafil, Ulaş & Atay, 2019, s. 17).

Ergojenik yardımcıların sınıflandırılması.

Ergojenik yardımcıları 6 başlıkla gruplandırılabilir bunlar; mekanik, biyomekanik, fizyolojik, psikolojik, farmakolojik ve beslenmedir (Orhan, Çetin, & Ertaş, 2006).

Beslenme.

Besinsel ergojenik destekler proteinler, bitkisel kaynaklı ürünler, karbonhidratlar, aminoasitler, kreatin su, vitaminler ve kafein gibi besinsel içeriğe sahip maddelerdir (Dinçer, 2010). Bu maddeler aşağıda belirtilen amaçlar için kullanılırlar:

- Kas kasılmasını arttırmak için yeterli enerji kaynağı üretimine yardımcı olmak.
- Dayanıklılığı geliştirmek
- Vücuttaki kas kitlesini büyütmek ve kas gücünü arttırmak
- Yağ oranını azaltmak
- Egzersiz esnasında meydana gelecek yorgunluğu geciktirmek
- Antrenman ve müsabaka sonrasındaki toparlanma sürecini hızlandırmak
- Antrenman sırasında oluşan laktik asit oluşumunu engellemek (Dinçer, 2010).

Besinsel ergojenik desteklerin kullanımına ilişkin “Uluslararası Olimpiyat Komitesi” ve Spor Federasyonları tarafından kullanım sınırlılıkları getirilmiştir. Bu sınırlılıklar iki grupta incelenebilir:

- Kullanımı serbest olan maddeler
- Kullanımı yasak olan maddeler = “DOPİNG” (Atasü, Yücesir, & Güner, 2004).

Farmakolojik Yardımcılar.

Ulusları Olimpiyat Komitesinin (IOC) belirlediği yasaklı maddeler bu grup içinde yer almaktadır (Güneş, 2015, s. 95; Günay, 1998, s. 221). Farmakolojik yardımcıların büyük bir kısmı dünyadaki spor örgütleri ve “Dünya Doping Mücadele Ajansı (WADA)” tarafından doping niteliğinde olduğu için kullanımları yasaklanmıştır. (Baykara, vd., 2019, s. 51). Farmakolojik ergojenikler hastalıkların tedavisinde kullanılan tıbbi ilaçlardır. Bu ilaçlar sporcular tarafında fiziksel performansı geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır (Ersoy, 2013, s. 261). Bu farmakolojik destekler: Uyarıcılar, anabolik ajanlar, narkotik analjezikler, peptid hormonları ve idrar söktürücülerdir (Ergen, 2002, s. 143).

Fizyolojik Yardımcılar.

Kardiyovasküler ve kas gibi vücudun farklı sistemlerinin işlevlerini etkileyerek sportif performansa etki eden uygulamalardır (Ersoy, 2013, s. 262). Bunlar:

- Oksijen
- Sauna ve Masaj
- Sodyum Bikarbonat Tuzları
- Ultraviole Işınları
- Yüksek İrtifa Antrenmanı
- Hiperoksi
- Elektro-Stimülasyon
- Sirkadyen Ritim
- Oral Progestajenler
- Aspartik Asit,
- Fosfat Yükleme
- Oksijen Suplementasyonu olarak sıralanabilir (Williams, 1993, s. 7).

Mekanik ve Biyomekanik Yardımcılar.

Sporcuların performanslarını arttırmak amacıyla antrenman ve karşılaşma esnasında kullanılan aletler, ürünler şeklinde ifade edilebilir (Ersoy, 2013, s. 262). Sporcuların kullandığı ayakkabı, giysi, kemer ve bu gibi sporcu performansını doğrudan etkileyen ürünlerin branşa göre üretilip dizayn edilmesi mekanik ve biyomekanik yardımlar şeklinde ifade edilebilirler (Günay, 1998).

Psikolojik Yardımcılar.

Psikolojik destek, motivasyon ve güdülenme sportif başarı için önemli faktörlerden biridir. Sporcular Sportif başarı için sahip olunması gereken olumlu alışkanlıkların yanında başarmaya da inanmalıdırlar (Güler, vd., 2004, s. 41). Spor da psikolojik destek: sporcular, yöneticiler ve seyirciler bağlamında önemli bir profesyonel alandır. Psikolojik yardım kişiye ya da bütün takıma verileceği gibi sürekli ya da sadece eğitim/antrenman dönemlerinde eksik görülen durumlarda gelişim sağlamak amacıyla verilebilir (Karagözoğlu, 2006).

Bazı psikolojik yardımcıları aşağıdaki gibidir:

- Müzik kullanımı
- Tezahürat
- Otojen çalışma
- Relaksasyon

- Hipnoz
- Dikkat kontrolü
- Mental hazırlık
- Motivasyon gibi çalışmalar bu grupta incelenebilir. (Zorba, Mollaoğulları, & Erdemir, 2000).

Doping

İlk çağlardan beri tarihin her döneminde insanlar güçlerini yapay tekniklerle arttırmak için pek çok bitkisel karışım denemişlerdir (Ertaş, & Petek, 2005). “Antikçağ olimpiyat oyunları, orta çağ şövalye turnuvaları ve günümüz modern olimpiyat oyunlarında sporcular kolay yoldan başarı sağlamak için, değişik yollara başvurmuşlardır” (Şahin, 1998). Antik çağlarda haşhaştan elde edilen afyon Mısır, Yunan, Mezopotamya ve Roma uygarlıklarında çok kıymetli bir ürün idi. Antik Yunan’ da sporcuların özel diyetler yaptıkları ve uyarıcı maddeler içtikleri bilinmektedir (Atasü, Yücesir, & Güner, 2004).

M.Ö. 668’ de yapılan olimpiyat oyunlarında 200 metre şampiyonu atlet Charmis’ in kuru incirden elde edilen özel bir diyetle yarıştığı, “Romalıların savaş arabaları yarışlarında” atların performansı arttırmak için su ve bal karışımı “Hidromel” isimli bir madde verdikleri (Güner, 2000; Eröz, 2007), “M.Ö. 600’de gladyatörlerin yorgunluk ve sakatlanmaya karşı bazı maddeler kullandıkları bilinmektedir” (Atasü, Yücesir, & Güner, 2004).

M.Ö 3. yy’da, spor yarışmalarında, sporcuların daha hızlı koşmak için mantar tükettikleri (Akgün, 1993, s. 36). “Equisetum” yani (atkuyruğu) adında bir bitkinin kaynatıldıktan hemen sonra ve müsabaklardan üç gün önce içilmesiyle, iyi sonuçlar alındığı (Baysaling, 2000). İskitlerin savaşa girilmeden önce atlarına çeşitli uyarıcı otlar verdiği ve bu otlar sayesinde savaş sürecinde atların yorulmadıkları, Güney Amerika’da yaşayan yerlilerin uzun dağ yolculukları sırasında yorgunluk giderici olarak uyarıcı bir madde içeren “koka filizlerini” çiğnedikleri ve bu maddenin etkisi ile uzun süre yürüyüp koştukları söylenmektedir (Güner, 2000).

Köken bakımından Anglo-Flemenkçe olan doping kelimesi verimi ve performansı arttıran maddeler olarak ifade edilmektedir (Şapçı, 2010). Doping kelimesinin kökeni oldukça karmaşıktır (Durusoy, 1993). “Doping” kelimesi, Güneydoğu Afrika dillerinden Hollandalı göçmenlerin kullandıkları dile giren “dop” kelimesinden gelmekte olup. Savaşçıların tapınma ayinlerinde uyarıcı olarak kullanılan kimilerine göre özel bir bitki, kimilerine göre ise üzüm kabuğundan üretilen alkollü bir içeceğin adıdır. İngilizcede “dope” kelimesi uyuşturucu, ilaç ve uyarıcı anlamları taşımaktadır (Atasü, Yücesir, & Güner, 2004). Zaman içinde bu kelime

Afrika da bulunan İngiliz soyluları tarafından İngiltere’ye getirilmiş ve sonuna “ing” eklenerek doping olarak kullanılmaya başlanmıştır (Şahin, 1998).

19. yy. sonlarında spordaki ilaç kullanımı artış göstermiştir. Belçikalı sporcuların eterli şeker kullandıkları, Fransız sporcuların kafein tabletleri içtikleri bildirilmiştir (Baysaling, 2000). Bir maraton koşucusu olan Thomas Hicks 1904 yılında kullanmış olduğu doping maddesi sebebiyle hayatını kaybetmiştir (Şapçı, 2010). Dönemin en etkili maddeleri olarak nitelendirilen kokain, eroin, eterli şeker, nitrogliserin ve strilenin sporculardaki yorgunluk hissini ortadan kaldırıp performansı arttırdığı gerekçesiyle popüler maddelerdi (Sevim, 1997).

Doping hakkında ilk araştırma önerisi, 1960 Roma Olimpiyatları esnasında gerçekleşen “Psiko-Ergo-Farmakoloji” kongresinde gelmiştir. Bunun üzerine 1962’de düzenlenen toplantıdan 26-27 Ocak 1963’te Fransa’da düzenlenen bilimsel bir kongrede dopingin ilk tanımı yapılmıştır. Bu tanıma göre doping, sporcunun fizyolojik açıdan hazırlanması değildir. Bu süreç yaşamsal önem taşımaktadır ve doktor kontrolü altında yapılmalıdır. Bir müsabaka hedeflenerek ya da müsabaka esnasında verimi arttırmak için spor ahlakına uymayan ve sporcunun fizik ve ruh sağlığına zarar verebilecek her türlü uygulanan yöntem doping olarak ifade edilir. Bu tanım günümüzde de geçerliliğini sürdüren doping tanımıdır. 1965 yılında Devletler dopingle mücadele ile ilgili ulusal yasalarını oluşturmaya başlamışlardır. Bu doğrultuda Belçika Nisan 1965, Fransa Haziran 1965’ te dopingle mücadeleyi yasalaştırmışlardır. 1970 sonlarında sağlık, spor ve diğer kuruluşlarca yüze yakın doping tanımı yapılmıştır. Bu tanımların bir kısmı birbirlerini her ne kadar tamamlayacak nitelikte olsa da bazı tanımlar birbirleri ile zıt düşmekteydi. Bu olay karşısında “Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi” 1984’ te doping tanımını basitleştirme ihtiyacı duymuştur. Bu tanıma göre: “Sporda doping, yetkili spor teşkilatlarının kurallarına aykırı şekilde, bunların yasaklamış olduğu madde veya madde sınıflarını kullanmaktır” (Dinçer, 2010).

Bu tanımdan iki yıl sonra “Uluslararası Olimpiyat Komitesi (IOC)” de bu zamana kadar yapılmış tanımlara hayli yakın, kendi tanım ve yasaklılar listesini kabul etmiştir. Aynı zamanda sporun önemli kuruluşlarında olan “Uluslararası Amatör Atletizm Federasyonu (IAAF)” kendi doping tanımını ve yasaklılar listesini oluşturarak doping konusunda dinamik bir mücadeleye girişmişlerdir (Erkiner, 2006).

Doping için yapılan ilk resmi tanıma göre; sporcuların müsabaka veya antrenman dönemlerinde spor etiğine uygun olmayan yöntemlerle sporcunun fiziksel ve psikolojik performans düzeyini yapay yollarla yükseltmenin yanında sağlığa da zarar veren madde ya da yöntemlerin kullanımı olarak ifade edilmiştir (Coşkunol, 2000, s. 36).

Dopingin, bilim insanları ve ilgili kuruluşlarca birçok benzer tanımı yapılmıştır. Bu tanımlar aşağıdaki gibidir.

Besinsel olmayan maddelerin sporcunun fiziksel ve psikolojik verimini doğal olmayan yöntemlerle yapay olarak arttırmak için bilerek ve isteyerek kullanılmasıdır. Bunların yanında bir sporcunun fiziksel ve psikolojik performansını spor ahlakına aykırı yollarla arttırmak amacıyla vücutta bulunan doğal hormonların tıbbi uyarılması da “doping” olarak tanımlanmaktadır (Baysaling, 2000).

“Sporcunun bizzat kendisi ya da masör, doktor, fizyoterapist, yönetici, antrenör gibi kişilerin teşviki ile zihinsel veya fiziksel performansını doğal olmayan yollarla arttırmak amacı ile bazı maddelerin kullanılması doping olarak tanımlanmaktadır” (Tekinoktay, 2003).

Bir başka tanıma göre doping; organizma içine hangi yöntemle olursa olsun dışarıdan bir ajanın veya fizyolojik maddelerin yüksek miktarda ve normal olmayan yollarla bir sporcuya yarışma esnasındaki performans düzeyini arttırmak için yapılan uygulamalardır (Günay, Tamer, & Cicioğlu, 2006, s. 39).

Doping Kullanımına Yönelten Nedenler

Sporcuları doping kullanımına yönlendiren sebeplerin başında, performansın artırılması, toparlanma sürecinin azaltılması, ağırların minimum seviyeye indirilmesi, yapılan antrenman sayısını ve antrenman içindeki set sayılarını arttırılmasının amaçlanması (Çınar, Şebin, & Öztürk, 2005). Bunların yanında kaybetme korkusu, kestirme yollarla başarıya ulaşma çabası, tek başına antrenmanın verimli olmayacağı düşüncesi, aşırı çevre baskısı ve doping kullanımının herhangi bir zararı olmadığı fikri gibi nedenler gelmektedir (Soykan, 2019).

Profesyonel olarak yapılan spor branşlarında, bir sporcunun kariyeri ve geleceği kazanmaya bağlıdır. Bu durumda gelişen kazanma dürtüsü, sporcuyu her türlü yöntem ve madde kullanımına itebilir. Hiç şüphesiz bugün uyarıcılar, müsabakalara katılım sağlayan sporcular tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır (Seyhan, 2016).

Sporcular için kazanmanın bir hedef olduğu yarışmalarda, kazanmak ve kaybetmek arasında gram ve milimetreler, saniyeler ve saliseler büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple sporcular antrenmanda kazandıkları performanslarını ileriye taşımak için yarışmanın sonucunu değiştirebilecek yöntem ve maddeleri kullanmaya yönelmektedirler (Koca, Süer, & Erol, 2004, s. 39).

Profesyonel anlamda müsabakalara katılan sporcular başarılı olmak adına büyük bir baskıya maruz kalmaktadır. Bir müsabaka da derece elde etmenin bir madalyada daha fazla

getirisi vardır. Elit bir sporcu büyük bir şöhret ve buna paralel olarak yüksek miktarda paralar kazanabilmektedirler. Bu sebeple sporcular başarıyı elde etmek için en iyi yolun antrenman yapmaktan geçtiğini bilseler de bu hedefe ulaşmayı kolaylaştırmak adına kendi sağlıklarına ve kariyerlerine zarar verecek yöntemlere başvurabilmektedirler (Şapçı, 2010).

Sporcuları doping kullanımına yönelten sebepler şöyle sıralanabilir:

- Sporun ticari ve siyaset amacına dönüştürülmesi,
- Sporcuların kendine ve spor etiğine değer göstermemesi,
- Transfer ücretlerinin artması,
- Sporcu, antrenör ve yöneticilerin konunun önemi hakkında bilgi sahibi olmaması,
- Sporcu, antrenör ve yöneticilerin egolarını tatmin etmek için sürekliliği olmayan geçici başarılar aramaları,
- Sporcuya fiziksel ve psikolojik kapasitesinin üzerinde yüklenme yapılması (Sevim, 2007).
- Sporcunun çevresindeki antrenör, doktor, masör ve fizyoterapist gibi kişilerin teşvik etmesi,
- Sporcunun özelleşme isteği,
- Sporcunun profesyonel sporu bıraktıktan sonraki hayatını önemsememesi,
- Yönetici, antrenör ve sporcudaki eğitim eksikliği,
- Spor ahlakından uzaklaşılması ve ortadan kalkması,
- Sporculara eğitim veren antrenör, beden eğitimi öğretmenleri ve diğer kuruluşların öncelikli hedef olarak sportif başarıyı benimsemeleri (Kargılı, 2002).

Dopingin Psiko-Sosyal Yönü

Doping sadece spor için bir sorun değildir. Artan performans, eşit fırsat, sporun güvenilirliği, estetik, hakkaniyet, beden ve beden kontrolü, sağlık ve oyun gibi problem alanını tanımlayan kavramları ve modern toplumun her alanını etkilemektedir (Gregor, 2010, s. 33). Sporda doping kullanımının altında yatan psiko-sosyal etkenleri daha iyi anlayabilmek adına doping araştırmacıları, “insan işleyişinin psiko-sosyal belirleyicilerine ek olarak rekabetçi spor ortamının özelliklerini dikkate alan alana özgü modeller geliştirmişlerdir.” Bu modeller; Yaşam Döngüsü Modeli ve Sporda İlaç Kontrol Modeli’ dir. Bu iki model de doping davranışını, kendi kendini düzenleyen, istemli ve hedefe yönelik davranış olarak kabul eder (Lazuras, 2016, s. 44).

Doping kullanımı ile ilgili temel psikolojik evreleri belirtmeden performansın artışıyla bağlantılı olan aşamaları tanımlamayı amaçlayan Yaşam Döngüsü Modeli bir performans geliştirme modelidir. Bu model içinde üç grupta incelenen risk faktörü bulunmaktadır: “Kişilik

özellikleri, sistemik faktörler (yani takım ortamı, dopinge mücadele politikaları)” ve durumsal faktörler (maddelere ulaşım ve bulunabilirlik, akran etkisi). Model, bunların yanında doping gibi performansı etkileyen davranışlarda bulunma yönelimini altı farklı evrenin sonucu olduğunu ifade etmektedir bu evreler: “Seçim, hedef taahhüt, uygulama, hedefe ulaşma geri bildirimi, hedef değerlendirme ve ayarlama, son evre ise karar vermek, döngüyü tekrarlamak veya terk etmek şeklinde ifade edilmektedir (Petroczi, & Aidman, 2008, s. 10).

“Sporda İlaç Kontrolü Modeline” göre, tehdit analizi, teşvikler, sosyal normlar, dopinge mücadele yollarının meşru ve kişilik faktörleri (benlik saygısı, iyimserlik) doping kullanımına yönelik davranışları oluşturur. Buna ek olarak doping maddelerinin bulunabilirliği ve doping maddelerine ulaşım, doping kullanımının belirleyici temel faktörler olarak kabul edilir (Donovan, Egger, Kapernick, & Mendoza, 2002, s. 269).

Doping ve Psikoloji

Spor, insanlar tarafından oluşturulan ve uygulanan bir aktivite olmasından dolayı insan karakteri ve davranışları incelenmeden bir sonuç elde edilemez (Martinkova, Jirsova, Jirasek, & Loland, 2013). Sporcular, kendi kişilikleri arasındaki bağlantının yanında sistemik ve durumsal faktörlerin bir sonucu olarak bir durumdan diğer bir duruma ilerler. Bu etkenler, başarı motivasyonu (kişilik), madde mevcudiyeti ve kontrol sistemleri (sistemik) ve belirlenmiş hedefler (durumsal) gibi bir sporcunun performans gelişimine yönelik bir metot kullanıp kullanmama ve hangi metodun yasal ve yasa dışı) kararları üzerinde etkisinin olduğu seçim sırasında daha belirgin şekilde ifade edilir (Petroczi, & Aidman, 2008, s. 11).

Doping ve Sosyoloji

Spor ve diğer sonuç odaklı alanlar bir boşluk içinde değil, sosyal bakımdan aracılık edilen bir çevrede çalışır ve bu çevre bireyin davranışlarını etkileyebilir. Yapılan çalışmalar, topluma uyum sağlayan, yasalara uyan bireylerin, bazı ortamlarda kabul görmeyecek davranışlar sergilediğini belirlemiştir (Johnson, 2011, s. 151).

Doping problemi sadece spora alanına özgü olmaktan çıkarak sosyal bir soruna dönüşmüştür (Asmuth, 2010, s. 13). Toplamlar kendi sporcularının ya da takımlarının başarılarını her zaman görmek ister ve kamuoyu ile hükümetler başarı beklentisi ile sporculara performans baskısı uygulamaktadır. Kulüpler ve spor federasyonları ekonomik ve politik yönden sponsorlara bağılılıklarından dolayı sürekli olarak sportif başarı beklentisi içindedir. Yalnızca başarılı sporcularla sponsorluk anlaşmaları yapılırken, sporcuların performanslarındaki olası düşüşlerde fon kesintileri yaşanabilmektedir. Kitle iletişim araçları ise popülerliğini ve reytinglerini korumak için neredeyse sadece uluslararası seviyede başarılı

olan spor branşları ve sporcuları haber yapmaktadır. Bunun gibi dış etmenler sporcuları doping kullanımına sevk etmektedir (Gregor, 2014).

Doping ve Eğitim

Doping üzerine tek başına eğitim verimli olmayacağı gibi akıllıca da olmayabilir. Eğitimin tek başına insan davranışlarında kalıcı değişiklikler yapma gücü oldukça sınırlı olabilir. Fakat, güvenilirliği sağlayan bilgilere dayalı, sorgulamayı ve ölçülü kararlar vermeyi amaçlayan bir eğitim programı, sporcuları doping hakkında bilinçli kararlar alabilmek için donatarak diğer caydırıcı potansiyeli olan yöntemlerle uyum halinde çalışabilir (Hanson, 2009, s. 394).

Dopingın Sağlık Üzerine Etkileri

Doping maddeleri birçok sebepten dolayı profesyonel spor kuruluşları tarafından yasaklanmıştır (Perritano, 2017). Spor alanında doping maddelerinin kullanımı sağlık yönünden zararlı ve spor ahlakına aykırı olmasının yanında sporcuların fiziksel ve ruhsal sağlığına fair play ve rekabet değerlerine, sporun birliğini ve beraberliğine zarar vermektedir (Schneider, & Butcher, 2002, s. 195). Üstel (2005) kitabının spor ve doping bölümünde; bilimsel çalışmalar ile kanıtlamış dopingin sağlık yönünden yan etkilerini bir araya toplamış ve birçok yan etkisini belirtmiştir. Bu bağlamda dopingin sağlık üzerine etkileri şunlardır:

- Kanser riski (akciğer, prostat ve kan kanseri)
- Böbrek rahatsızlıkları
- Yüksek kolesterol ve trigliserid
- Testosteron üretiminde düşüş
- Kemiklerde gelişim sorunları
- Kadınlarda ses kalınlaşması
- Göğüs küçülmesi
- Vücuttaki tüylenmede artış ve adet dönemi sorunları
- Erkeklerde göğüs büyümesi
- Baş ağrısı ve baş dönmesi
- Burun kanamaları
- İdrar üretiminde artış
- Su tutma sorunu
- Kas krampları
- Akne ve cilt yağlanması

- Sinirlilik
- Kellik

Dopingle Mücadele

Spor 'un içinde kendine özgü kurallar söz konusudur. Bazı durumlarda kurallara uymayanlar için uygulanacak yaptırımları düzenleme, yürütme ve denetleme işlemi farklı kuruluşlarca gerçekleşir (Şahin, 2018).

Pek çok farklı spor branşında performansı arttırmak için sporcuya ilaç verilmesi Tarihin en büyük farmakolojik deneyleri olarak nitelendirilebilir. Doping olarak tanımlanan bu büyük ve devam eden küresel deneyin dikkat çeken yönlerinden biri de yaygın olarak kabul gören gizli doğasıdır. Doping pek çok sporcuyu, doktoru, spor branşını, hükümet yetkilisi ve bilim insanını içermesine ve bu tür programların başarısı basılı ve görsel medyada göz önünde olmasına rağmen programın içeriği ve sonuçları bilimsel, tıbbi ve yargısal soruşturmalar için erişilmesi kısıtlıdır (Franke, & Berendonk, 1997, s. 1262).

Dünya dopingle mücadele ajansı (WADA).

1998 yılında bisiklet branşında sarsıcı doping olaylarından sonra IOC tarafından dopingle mücadele programında yer alan tüm taraflar 2-4 Şubat 1999 tarihinde İsviçre'nin Lozan şehrinde düzenlenen konferansta Spor içindeki doping kullanımına ilişkin Lozan deklarasyonu yayınlandı. Bu deklarasyon 2000 Sidney Olimpiyat oyunları için çalışacak bağımsız ve uluslararası dopingle mücadele ajansının kurulmasına öncülük etmekteydi. Lozan deklarasyonu kararlarına göre sporda dopingle mücadeleyi uluslararası düzeyde desteklemek, koordine etmek ve tutarlılık kazandırmak amacı ile 10 Kasım 1999' da İsviçre'nin Lozan kentinde Dünya Dopingle Mücadele Ajansı (WADA) kurulmuştur. WADA, IOC'nin inisiyatifinde sporda dopingle mücadele eden hükümetler arası kuruluşlar, devletler, kamu otoriteleri ve diğer kamu ve özel kuruluşların katılım ve destekleriyle kurulmuştur. WADA'nın temel amaçları arasında dopingle mücadele yöntemlerinin geliştirilmesi, bilimsel araştırmalar, eğitim ve Dünya Dopingle Mücadele Kurallarının izlenmesi yer alır (World Anti-Doping Agency, 2021).

WADA'nın amacı.

Dopingle mücadele programlarının amacı sporun kendine has değerlerini korumaktır. Bu değerler şöyledir:

- Etik, adil oyun ve dürüstlük
- Sağlık

- Performans mükemmelliği
- Karakter ve eğitim
- Eğlence ve mutluluk
- Takım çalışması
- Bağlılık ve taahhüt
- Kural ve yasalara saygı
- Kendine ve diğer rakiplere saygı
- Cesaret
- Toplum ve dayanışma

“Sporun ruhu” olan olimpizmi temsil eden bu değerler fiziksel ve zihinsel yönden insan bedeni ile karakterize haldedir. Doping spor ruhuna her yönüyle aykırı bir davranıştır. Bu code’ un amaçlarında biri de sporun ruhunu aşilayarak gençlik ve sporcu destek personeli yardımı ile sporcular için eğitim programları uygulamaktır (WADA, 2023).

Türkiye dopingle mücadele komisyonu.

Türkiye’de dopingle mücadeleyi resmileştirmek amacıyla Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) bünyesinde 24 Mayıs 2011 tarihinde Spor Genel Müdürlüğü ile imzalanan protokolle “Dopingle Mücadele Komisyonu” kurulmuştur. TDMK 29 Haziran 2011 tarihinde WADA’nın diğer ülkeler tarafından kabul edilen Dünya Dopingle Mücadele Kurallarına (CODE) uygun olarak hazırlanan ‘Türkiye Dopingle Mücadele Talimatı’nı WADA’ya sunmuştur. Tüm ülkeler tarafından bir uyum içinde uygulanması amaçlanan bu ilkeler, Türkiye’de dopingle mücadele bağlamında kurallar ve komisyonun görev ve yetkilerini düzenlemektedir. Gönderilen talimat WADA tarafından kabul edilmiş olup, 23 Eylül 2011 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi, 2023).

Dopingle mücadele yöntemleri.

Doping kullanımının önüne geçilmediği sürece spordaki eşitlik, ahlak ve dürüstlükten söz edilemez ve insan hayatını tehlikeye atan doping, sporda önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaya devam eder (Şahin, 2018). Bu bağlamda dopingle mücadele yasaları ve programları bu mücadeleyi eğitim, icra, caydırıcılık, tespit aynı zamanda hukukun üstünlüğü gibi yöntemlerle kazanmaya çalışır (World Anti-Doping Agency, 2021).

Yasaklı Madde ve Yöntemlerin Sınıflandırılması

Dünya Dopingle Mücadele Ajansına göre yasaklı yöntemlerin sınıflandırılması aşağıdaki gibidir;

- Kullanımı her zaman yasaklı madde ve yöntemler
- Yalnızca müsabaka içinde kullanılması yasaklı madde ve yöntemler
- Bazı özel sporda kullanımı yasaklı madde ve yöntemler
- Tanımlanmış ve tanımlanmamış maddelerin dışındaki maddeler
- Kötüye kullanılan maddeler

Dopingle mücadele kuralları gereğince WADA tarafından uluslararası standartlarda her yıl yayınlanan yasaklılar listesi TDMK tarafından Türkçe çevirisi yapılarak detaylı yasaklılar listesi TDMK resmi internet sitesi üzerinden yayınlanmaktadır.

Dopingle ilgili teoriler

Goldman ikilemi.

1970’li yıllarda Dr. Goldman tarafından geliştirilen bir ankette, elit sporculara, teorik düzeyde beş yıl süreyle sürekli başarıyı garanti eden ve ölümle sonuçlanan, tespit edilemeyen bir ilacı kullanıp kullanmayacakları soruldu. Katılımcıların yarısı böylesine bir anlaşmayı kabul edebilecekleri cevabını verdi. On beş yıl boyunca iki yılda bir anketi tekrarlayan Goldman, verilen cevapların çok azında değişiklik saptadı. Aynı anket Kuzey Amerika’da bir atletizm müsabakasındaki 212 katılımcıya uygulanmış ve yalnızca iki sporcu yani yüzde 1’i soruya olumlu cevap vermiştir. Anket sorularında yer alan ölüm cezası kaldırıldığında ise bu sayı %12’ye çıkmıştır. Dopingsiz sporu destekleyen birçok kişi bu verilerin doping üzerindeki değişen tutum ve algıları yansıttığını düşünürken, bir diğer kesim ise doping karşıtı yıldırıcı baskıların bazı sporcuların soruyu daha dikkatli biçimde ele almasından kuşkulananmaktadır (Ömercioğlu, 2022).

Doping ile ilgilenenler tarafından sürdürülen sessizlik kuralına Jason Mazanov şöyle bir atıfta bulunmaktadır. “Kimse bir şey görmedi, kimse bir şey bilmiyor” sporcuların anket sorularına verdikleri yanıtlarla anlaşılanın bu olduğu düşünülmektedir (McPherson, 2016). Araştırmacılar günümüzde hala Goldman İkilemini kullanarak araştırmalarını tasarlamaktadırlar (Connor, Woolf, & Mazanov, 2013, s. 697). Goldman İkilemi kullanılarak yapılan bir araştırmada yasal ve ölümcül olan bir madde için yüzde 6, yasa dışı fakat ölümcül olmayan bir madde için yüzde 12 oranında bir kabul durumu ortaya çıkmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde, Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesi üzerine yapılan araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ile verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Çalışmanın amacı doğrultusunda Ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerini inceleyebilmek ve alınan eğitim çerçevesinde öğrencilerin tutum ve inançlarının ne yönde değişiklik gösterdiğini belirlemek için deneysel araştırma modelinin tek grup ön test-son test yöntemi kullanılmıştır. Deneysel araştırma modeli; “Araştırmacı tarafından oluşturulan farkların bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik çalışmalardır. Deneysel desenlerde asıl amaç değişkenler arasında oluşturulan neden sonuç ilişkisini belirlemektir” (Büyüköztürk, 2018). Tek grup ön test-son test yöntemi ise: Gelişigüzel seçilmiş bir gruba bağımsız değişken uygulanır. Hem deney öncesi hem de deney sonrası ölçümler alınır (Karasar, 2012, s. 96).

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu 2022-2023 eğitim öğretim bahar dönemi Bayburt Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi antrenörlük eğitimi bölümü 3. Sınıf öğrencilerinden ergojenik yardım ve dopinge mücadele dersi alan 24 kadın 37 erkek toplamda 61 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında Google Formlar veri tabanı kullanılmıştır. Katılımcılara elektronik ortam üzerinden ulaşılmıştır. Araştırmanın veri toplama araçları olarak, “Kişisel bilgi formu”, “Performans Arttırma Tutum Ölçeği (PATÖ)” (Yıldız, & Toros, 2016), “Spor Besin Takviyeleri İnanç Ölçeği (STİÖ)” (Karafil, Ulaş, & Atay, 2019) kullanılmıştır.

Kişisel bilgi formu.

Örneklem grubunun kişisel bilgilerinin belirlenmesi amacı ile araştırmacının hazırlamış olduğu kişisel bilgi formu 9 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler; cinsiyet, yaş, branş, branşla ilgilenme süresi, millilik durumu, elde edilen en büyük derece, aktif olarak spora devam etme durumu, ikamet edilen yer ve kişisel gelirdir.

Performans arttırma tutum ölçeği.

Araştırmada kullanılacak olan (PATÖ) (Performance Enhancement Attitude Scale – PEAS) ilk 97 madde 4’lü likert tipi olarak geliştirilen ölçek son olarak Petroczi (2002)’nin çalışmasıyla 17 madde ve 6’lı likert tipi şeklinde yapılandırılmış ve literatüre kazandırılmış bir ölçektir. (PATÖ), yargıların altı değerlendirme basamağına göre yapıldığı 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçek tek alt boyuttur. “Kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kısmen katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” şeklinde ifade edilen 6’lı likert tipi değerlendirme özelliklerine sahiptir. Ölçeğin puan skalası 17 ve 102 arasındadır. Yüksek puan performans arttırma tutumunun pozitif olduğunu düşük puan ise performans arttırma tutumunun negatif olduğunu belirtmektedir (Petroczi, & Aidman, 2009).

Daha öncesinde uluslararası düzeyde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında ölçeğin Cronbach Alpha değeri ,71 ile ,91 arası değişim göstermektedir. (Petroczi, & Aidman, 2009). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmaları yapılmış olup Mısır, Gaziantep ve Elazığ’da yapılan kongrelerde sunulmuştur (Yıldız, & Toros, 2016, s. 48; Yıldız, Kurtic, Toros, & Kaçay, 2016, s. 16; Toros, Yıldız & Karaç, 2016, s. 215). Ölçeğin Türkçeye uyarlanma sürecinde yeni bir ifade eklenmemiş, ölçeğin orjinalinden de hiçbir ifade çıkartılmamış orijinal ölçeğe tamamen bağlı kalınmıştır (Yıldız, & Toros, 2016, s. 48).

Spor besin takviyeleri inanç ölçeği.

Sport Supplement Belief Scale (Hurst, Foad, Coleman, & Beedie, 2017). Tarafından geliştirilmiş ve “Spor Besin Takviyeleri İnanç Ölçeği (STİÖ)” olarak Türkçeye çevrilmiştir (Karafil, Atay, & Ulaş, 2019). Ölçek 6 sorudan ve 6’lı likert tipi bir ölçektir. Ölçek maddeleri (1) kesinlikle katılmıyorum, (2) katılmıyorum, (3) kısmen katılmıyorum, (4) kısmen katılıyorum, (5) katılıyorum, (6) kesinlikle katılıyorum şeklindedir. Ölçeğin kapsamı antrenman ve yarışmaya dayalı olarak sporcuların besin takviyelerine olan inancını test etmeye yöneliktir. Ölçekten elde edilecek en düşük puan altı sorunun hepsine kesinlikle katılmıyorum (1) cevabının işaretlenmesi ile 6 puan, elde edilebilecek en yüksek puan ise bütün sorular kesinlikle katılıyorum (6) cevabının işaretlenmesi ile 36 puan olacak şekilde hesaplanabilir. Ölçekten elde edilen en yüksek puan ile beraber bireylerin doping ve benzer yasaklı besin

takviyelerinin kullanımına daha yatkın olabilecekleri sonucuna ulaşılabilmektedir. Sporcular üzerinde uygulanan geçerlik çalışmasında ölçeğe ait madde faktör yükleri 0.966 ile 0.463 arasında değişmektedir. Ölçeğin güvenirlik katsayısı ise 0.891 olarak belirlenmiştir (Hurst, Foad, Coleman, & Beedie, 2017).

Verilerin Analizi

Araştırmanın veri toplama araçları aracılığıyla elde edilen ham veriler ilk olarak Microsoft Office programlarından Excel programına aktarılmıştır. Burada her bir demografik veriye ilişkin gruplandırmalar yapılarak analize uygun hale getirilen veriler SPSS (26. Versiyon) paket programına aktarılmıştır. Bu verilerin ise öncelikle basıklık ve çarpıklık değerleri hesaplanmış olup elde edilen değerler neticesinde parametrik testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. İkili gruplar arası sınamalarda t-Testi kullanırken üç ve daha fazla grup bulunan değişkenlerde ise One-Way ANOVA kullanılmıştır. Parametreler arası ilişki sınamalarında ise Pearson Korelasyon analizinden yararlanılmıştır. Ancak araştırma grubunun ön test ve son test değerleri arasındaki farkın hesaplanması adına Paired Samples t-Testi kullanılmıştır. Tüm bu testlerden elde edilen verilerde anlamlı farklılık düzeyi " $p<0,05$ " olarak dikkate alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Bulgular

Araştırmanın bu kısmı, veri analizi sonucunda ortaya çıkan bulguların tablo olarak yorumlanıp sunulmasını içermektedir.

Tablo 2. *Katılımcıların Demografik Değişkenlerine İlişkin Yüzde ve Frekanslar*

Değişkenler	Gruplar	f	%
Cinsiyet	Kadın	24	39,3
	Erkek	37	60,7
Aktif Olarak Spora Katılma	Evet	35	57,4
	Hayır	26	42,6
İkamet Edilen Yer	Köy/Kasaba/İlçe	32	52,5
	Şehir /Büyükşehir	29	47,5
	Yok	26	42,6
Elde Edilen Sportif Başarı	Ulusal	33	54,1
	Uluslararası	2	3,3

Tablo 2’de çalışma grubu hakkında demografik bilgilere yer verilmiştir. Katılımcıların 37’si (%60,7) erkek, 24’ü (%39,3) kadın öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrencilerin 35’i (%57,4) aktif olarak spor yapmakta, 26’sı (%42,6) aktif olarak spor yapmamaktadır. İkamet edilen yer değişkenine göre öğrencilerin 32’si (%52,5) köy, kasaba ve ilçede yaşarken, 29’u (%47,5) şehir ve büyükşehir’de yaşamaktadır. Elde edilen sportif başarı değişkenine göre öğrencilerin 26’sının (%42,6) sportif başarısı bulunmamakta, 33’ü (%54,1) ulusal düzeyde sportif başarıya sahipken, 2’si (%3,3) uluslararası düzeyde sportif başarıya sahiptir.

Tablo 3. *Yaş, Spor Yaşı, Aylık gelir, Değişkenlerine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler*

	Ort.	Medyan	ss.	Minimum	Maksimum	Skewness	Kurtosis
Yaş (Yıl)	21,86	21,00	1,41981	20,00	27,00	1,251	1,859
Spor Yaşı (Yıl)	3,11	2,00	2,60831	,00	8,00	,902	-,678
Aylık Gelir (TL)	1643,44	1250,00	783,23450	1000,00	4500,00	1,236	1,866
Ön Test (PATÖ*)	38,74	38,23	9,94094	17,06	70,29	,555	1,273
Son Test (PATÖ*)	44,13	47,17	15,86932	16,06	74,29	-,058	-,827
Ön Test (STİÖ**)	22,20	22,83	5,54781	5,33	31,00	-,670	,617
Son Test (STİÖ**)	21,01	20,66	5,78517	8,17	31,00	-,464	-,207

* Performans Arttırma Tutum Ölçeği

** Spor Takvyesi İnanç Ölçeği

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların yaş ortalamaları “21,86±1,41981”, spor yaşı ortalamaları “3,11±2,60831”, aylık gelir ortalamaları “1643,44±783,23450” olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların PATÖ ön test puan ortalamaları “38,74” olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalama puanı 59,5 olup, araştırma grubunun bu puan altında ortalama puan

elde etmesi negatif bir tutum olduğunu göstermektedir. Katılımcıların PATÖ son test puan ortalamaları “44,13” olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalama puanı 59,5 olup, araştırma grubunun bu puan altında ortalama puan elde etmesi negatif bir tutum olduğunu göstermektedir. Katılımcıların STİÖ ön test puan ortalamaları “22,20” olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalama puanı 21,0 olup, araştırma grubunun ölçekten alacağı puan yükseldikçe kişinin besin takviyelerine olan inancı artmakta, doping ve yasaklı maddelere meyil göstermekte olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda araştırma grubunun ortalamasının üstünde puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların STİÖ son test puan ortalamaları “21,01” olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalama puanı 21,0 olup, araştırma grubunun ölçekten alacağı puan yükseldikçe kişinin besin takviyelerine olan inancı artmakta, doping ve yasaklı maddelere meyil göstermekte olduğu belirtilmiştir. Bu doğrultuda araştırma grubunun ortalama puanlara sahip olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 4. *Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Bağlamında PATÖ İlişkin t-Testi Sonuçları*

	Cinsiyet	N	Ort.	ss.	t	p
Ön Test (PATÖ)	Kadın	24	40,53	9,77	1,137	,260
	Erkek	37	37,58	10,00		
Son Test (PATÖ)	Kadın	24	44,13	14,73	,001	,259
	Erkek	37	44,13	16,76		

Tablo 4’te araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin cinsiyet değişkenleri açısından PATÖ ön test ve son testlerine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 5. *Katılımcıların Cinsiyet Değişkeni Bağlamında STİÖ İlişkin t-Testi Sonuçları*

	Cinsiyet	N	Ort.	ss.	t	p
Ön Test (STİÖ)	Kadın	24	22,21	4,55	,012	,991
	Erkek	37	22,19	6,16		
Son Test (STİÖ)	Kadın	24	20,30	5,47	-,770	444
	Erkek	37	21,47	6,00		

Tablo 5’te araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin cinsiyet değişkenleri açısından STİÖ ön test ve son testlerine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p>0,05$).

Tablo 6. *Katılımcıların Aktif Olarak Spor Yapma Durumu Değişkeni Bağlamında PATÖ İlişkin t-Testi Sonuçları*

	Aktiflik	N	Ort.	ss	t	p
Ön Test (PATÖ)	Evet	35	38,0756	10,41900	-,606	,547
	Hayır	26	39,6448	9,38450		
Son Test (PATÖ)	Evet	35	41,0807	15,55295	-1,776	,081
	Hayır	26	48,2489	15,64504		

Tablo 6 incelendiğinde, araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin aktif olarak spor yapma durum değişkenleri açısından PATÖ ön test ve son testlerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 7. *Katılımcıların Aktif Olarak Spor Yapma Durumu Değişkeni Bağlamında STİÖ İlişkin t-Testi Sonuçları*

	Aktiflik	n	Ort.	ss	t	p
Ön Test (STİÖ)	Evet	35	21,6905	6,24933	-,838	,405
	Hayır	26	22,8974	4,45922		
Son Test (STİÖ)	Evet	35	22,0333	5,08969	1,614	,112
	Hayır	26	19,6474	6,45727		

Tablo 7 incelendiğinde, araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin aktif olarak spor yapma durum değişkenleri açısından STİÖ ön test ve son testlerinde anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 8. *Katılımcıların İkamet Edilen Yer Durumu Değişkenleri Bağlamında PATÖ İlişkin t-Testi Sonuçları*

	İkamet	N	Ort.	ss.	t	p
Ön Test (PATÖ)	Köy/Kasaba ve İlçe	32	40,1618	8,01125	1,173	,245
	Şehir ve Büyükşehir	29	37,1805	11,65661		
Son Test (PATÖ)	Köy/Kasaba ve İlçe	32	42,5147	18,16411	-,836	,406
	Şehir ve Büyükşehir	29	45,9249	12,96316		

Tablo 8'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin ikamet edilen yer değişkeni açısından PATÖ ön test ve son testlerinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 9. *Katılımcıların İkamet Edilen Yer Durumu Değişkenleri Bağlamında STİÖ İlişkin t-Testi Sonuçları*

	İkamet	N	Ort.	ss	t	p
Ön Test (STİÖ)	Köy/Kasaba ve İlçe	32	21,9740	4,87167	-,339	,736
	Şehir ve Büyükşehir	29	22,4598	6,28879		
Son Test (STİÖ)	Köy/Kasaba ve İlçe	32	19,4479	6,49033	-2,303	,025*
	Şehir ve Büyükşehir	29	22,7471	4,37789		

* $p<0,05$

Tablo 9'a göre araştırmaya katılan öğrencilerin ikamet edilen yer değişkeni açısından STİÖ son testine ilişkin anlamlı farklılığa rastlanırken ($p<0,05$), STİÖ ön testine ilişkin anlamlı farklılığa rastlanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 10. *Katılımcıların Elde Edilen Derece Durumu Değişkenleri Bağlamında PATÖ İlişkin ANOVA Testi Sonuçları*

		Kareler Toplamı	sd.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Ön Test (PATÖ*)	Gruplar Arası	763,410	2	381,705	4,286	,018*	3>2>1
	Gruplar İçi	5165,932	58	89,068			
	Toplam	5929,342	60				
Son Test (PATÖ*)	Gruplar Arası	316,277	2	158,139	,620	,541	-
	Gruplar İçi	14793,844	58	255,066			
	Toplam	15110,121	60				

* $p<0,05$

Tablo 10 incelendiğinde, katılımcıların elde edilen derece değişkenleri açısından PATÖ ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların elde ettikleri derece değişkenleri bağlamında PATÖ ön testlerinde anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde, uluslararası derece (3), ulusal derece (2) ve derecesi yok (1) arasında uluslararası derece ve ulusal derece lehine sonuçlar elde edilmiştir.

Tablo 11. *Katılımcıların Elde Edilen Derece Durumu Değişkenleri Bağlamında STİÖ İlişkin ANOVA Testi Sonuçları*

		Kareler Toplamı	sd.	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Ön Test (STİÖ**)	Gruplar Arası	48,068	2	24,034	,775	,465	-
	Gruplar İçi	1798,621	58	31,011			
	Toplam	1846,689	60				
Son Test (STİÖ**)	Gruplar Arası	17,263	2	8,631	,251	,779	-
	Gruplar İçi	1990,832	58	34,325			
	Toplam	2008,095	60				

Tablo 11 incelendiğinde, katılımcıların elde edilen derece değişkenleri açısından STİÖ ilişkin ANOVA testi sonuçları verilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların elde ettikleri derece değişkenleri açısından STİÖ ön test ve son testlerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

Tablo 12. *Yaş, Spor Yaşı ve Aylık Gelir Değişkenlerine Bağlı Pearson Korelasyon Analiz Sonuçları*

		Yaş	Spor Yaşı	Gelir
Ön Test (PATÖ)	r	-,140*	,196*	,180*
	p	,284	,031	,039

	n	61	61	61
	r	,142*	-,201	,138
Son Test (PATÖ)	p	,046	,120	,288
	n	61	61	61
	r	,001	,046	-,139
Ön Test (STiÖ)	p	,996	,724	,285
	n	61	61	61
	r	,273*	-,019	,128
Son Test (STiÖ)	p	,033	,883	,327
	n	61	61	61

*p<0,05

Tablo 12’ye göre katılımcıların yaş değişkeni ile PATÖ ön test arasında negatif yönde düşük düzeyde ($p<0,05$), katılımcıların yaş değişkeni ile PATÖ son test arasında pozitif yönde düşük düzeyde ($p<0,05$) ve katılımcıların yaş değişkeni ile STiÖ son test arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken ($p<0,05$), katılımcıların yaş değişkeni ile STiÖ ön test arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Katılımcıların spor yaşı değişkeni ile PATÖ ön test arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken ($p<0,05$), katılımcıların spor yaşı değişkeni ile PATÖ son test, STiÖ ön test ve son test arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Katılımcıların gelir değişkeni ile PATÖ ön test arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken ($p<0,05$), katılımcıların gelir değişkeni ile PATÖ son test, STiÖ ön test ve son test arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Tablo 13. *Araştırma Grubunun Ön Test ve Son Test Verilerinin Arasındaki Farkın Tespit Edilmesine İlişkin Paired Samples t-Testi Sonuçları*

Değişkenler	Gruplar	Ort.	n	ss.	t	p	Fark
PATÖ	Ön Test	38,74	61	9,94	-2,192	,032*	5,39
	Son Test	44,13	61	15,86			
STiÖ	Ön Test	22,20	61	5,54	1,066	,291	-1,18
	Son Test	21,01	61	5,78			

*p<0,05

Tablo 13’e göre, araştırma grubunun PATÖ ön test değişkeni ile son test değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Diğer taraftan araştırma grubunun STiÖ ön test değişkeni ile son test değişkeni arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>0,05$).

BEŞİNCİ BÖLÜM

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans artırma tutum ve spor takviyesi inanç düzeylerinin incelenmesi amacı ile yapılmıştır. Çalışma amacına yönelik elde edilen bulgular bu bölümde alan yazın dahilinde irdelenmiştir.

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin cinsiyet değişkenleri açısından PATÖ ön test-son testleri ve STİÖ ön test-son testlerine ilişkin anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Verilerimizi destekler nitelikte, Yıldız (2017) çalışmasında araştırma grubunun cinsiyet değişkenine göre yasaklı maddelere yönelik sergiledikleri tutum düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığını belirlemiştir. Şapçı (2010) üniversiteler arası spor yarışmalarına katılım sağlayan öğrencilerle yapmış olduğu araştırmada cinsiyet değişkeni bağlamında performans artırma tutumunun farklılaşmadığını tespit etmiştir. Morente, Femia ve Zabala (2014) tarafından yapılan çalışmada benzer sonuçlara ulaşarak katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından performans artırma tutumlarının farklılık göstermediğini belirlemiştir. Ayaş (2020) araştırma grubunun cinsiyet değişkeni açısından spor besin takviyesi inanç düzeylerinde anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır. Sirico ve arkadaşları (2018) takviye edici gıda alışkanlıkları ve inançları hakkında yapmış oldukları çalışmada cinsiyet bağlamında farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Diğer taraftan Backhouse, Whitaker ve Petroczi (2013) yapmış oldukları çalışma sonucunda araştırma grubunun cinsiyet değişkeni açısından performans artırma tutumlarının farklılık gösterdiğini belirlemişlerdir. Benzer olarak Aydın ve Soyer (2023) çalışma grubunun cinsiyet değişkenine bağlı olarak performans artırma tutum düzeylerinin farklılaştığını saptamışlardır. Göbel (2023) örneklem grubunu oluşturan karatecilerin cinsiyet değişkenlerine göre besin takviyesi inanç düzeylerinin farklılık gösterdiğini tespit etmiştir. Duran ve Aykora (2021) çalışmalarında katılımcıların cinsiyetlerine göre besin takviyesi inançlarının farklılık sergilediğini tespit etmişlerdir. Bu bağlamda sporun içerisinde yer alan tüm nüansların evrensel oluşuna bağlı olarak, cinsiyet değişkeni özelinde öğrencilerin performans artırma tutumlarının ve spor besin takviyesi inançlarının farklılık göstermeyeceği söylenebilir.

Araştırmaya katılım sağlayan öğrencilerin aktif olarak spor yapma durumları değişkenleri bağlamında PATÖ ön test-son testlerinde ve STİÖ ön test-son testlerine ilişkin anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aydemir (2019) yapmış olduğu çalışmada araştırma grubunun aktif olarak spor yapma durumu değişkeni açısından performans artırma tutumlarının farklılaşmadığını belirlemiştir. Karataş, Karataş ve Çevrim (2012) BESYO

öğrencilerine “neden doping kullanmadınız” sorusunu yöneltmiş ve elde edilen yanıtların %49,42’ü “sağlığının bozulacağı” şeklinde sonuçlanmıştır. Aladağ (2014) örneklem grubunu oluşturan BESYO öğrencilerinin spor branşları değişkenleri açısından performans artırma ürünlerine yönelik bilgi düzeylerinin farklılık göstermediğini tespit etmiştir. Diğer taraftan, literatürde farklı sonuçlarda mevcuttur (Aydın, & Soyer, 2023; Bayram, vd., 2017). Bu bilgiler doğrultusunda, spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin aktif spor yaşamına devam etmeleri-etmemeleri fark etmeksizin spor geçmişlerinde sahip oldukları bilgilerin benzer olduğu ve bu süreçte edindikleri tutumların farklılık göstermediği söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin ikamet edilen yer değişkeni açısından STİÖ son testinde anlamlı farklılığa rastlanırken, PATÖ ön test-son testlerinde ve STİÖ ön testinde anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Antikçağ toplumlarında, müsabakalarda derece elde eden katılımcılar bulundukları medeniyet içerisinde spesifik bir konum edinir ve bulundukları toplumun kahramanı ilan edilirlerdi. Ek olarak söz konusu başarılı sporcuyla kahramanlaştırma eylemi, tanrısallaştırmaya kadar uzanabilmekteydi. Günümüzde de benzer olarak başarı elde eden sporcular toplum içerisinde ön plana çıkan özel kişilik şeklinde görülmektedir (Erdemli, 2002). Buna bağlı olarak çekici hale gelen bu özel kişilik arayışının sonucunda yasaklı olarak belirlenmesine rağmen sporcular çeşitli sebeplerle doping uygulamaya devam etmektedir. Dünya Dopingle Mücadele Ajansı’nın yayımladığı 2015 verilerine göre (WADA, 2015) incelenen numunelerin yaklaşık olarak %2’sinde “normal olmayan bulgu” belirlenmiştir. Benzer olarak Alman Federal Spor Bilimleri Enstitüsü’nün çalışmasına göre katılımcılardan daha önce hiç doping uygulamadığını bildiren sporcuların oranı %53,4’tür (Bundesinstitut für Sportwissenschaft, 2023). Başka bir deyişle sporcuların yaklaşık %47’sinin yaşamı boyunca en az bir kere doping uyguladığı konusunda kuşku vardır. Elde edilen verilerden de anlaşılacağı gibi sporcular doping uygulamaya günümüzde de devam etmektedir. Bunun sebeplerinden birisi de küreselleşen dünyada dopinge olan erişim kolaylığı olarak gösterilmektedir. Söz konusu erişim kolaylığına bağlı olarak bireylerin performans artırıcı ürünler hakkında bilgi düzeyleri de artmış durumdadır. Bu hususta ikamet edilen yer bağlamında gerek WADA’nın gerekse alanyazında yer alan araştırma sonuçlarının çeşitli performans artırıcı ve ergojenik yardımcılara erişim noktasında büyükşehirlerde yaşayanların daha küçük nüfuslu yerleşim yerlerine kıyasla daha kolay biçimde erişmelerinden kaynaklı araştırma bulgularımızın bu yönde dağılım gösterdiği düşünülmektedir.

Katılımcıların elde ettikleri derece değişkenleri bağlamında PATÖ ön testine ilişkin anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Anlamlı farklılığın kaynağı incelendiğinde, uluslararası derece, ulusal derece ve derecesi yok arasında uluslararası derece ve ulusal derece

lehine sonuçlar elde edilmiştir. Ayrıca katılımcıların elde ettikleri derece değişkenleri açısından PATÖ son test, STİÖ ön test ve STİÖ son test düzeylerinde anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Verilerimizi destekler nitelikte Yalçinkaya (2016) elit düzey sporcuların ulusal başarı ve milli olma değişkenlerine bağlı olarak doping maddelerine yönelik tutum düzeylerinin farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Şapcı (2010) üniversite sporlarına katılan öğrencilerin elde ettikleri başarılarından sonra doping kontrolünden geçme durumu değişkeni açısından doping maddesi kullanım tutumlarının farklılaştığı saptamıştır. Morente-Sanchez ve arkadaşları (2013) araştırma grubunu oluşturan İspanyol milli 72 bisikletçinin performans arttırma tutum düzeylerinin ortalamasını $X=36.12\pm9.39$ olarak tespit etmiştir. Bu sonuç ölçeğin ortalama puanı olan 59.5'in altında yer almaktadır ve bisikletçilerin performans arttırmaya yönelik tutumlarının olumsuz seviyede olduğunu göstermektedir. Bu bilgiler ışığında, performans arttırmaya yönelik tutumun elde edilen derece değişkeni bağlamında farklılık göstereceği ancak verilecek eğitimler sayesinde bu durumun önüne geçilebileceği söylenebilir.

Katılımcıların yaş değişkeni ile PATÖ ön test arasında negatif yönde düşük düzeyde, katılımcıların yaş değişkeni ile PATÖ son test arasında pozitif yönde düşük düzeyde ve katılımcıların yaş değişkeni ile STİÖ son test arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer taraftan katılımcıların yaş değişkeni ile STİÖ ön test arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların spor yaşı değişkeni ile PATÖ ön test arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken, katılımcıların spor yaşı değişkeni ile PATÖ son test, STİÖ ön test ve son test arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Katılımcıların gelir değişkeni ile PATÖ ön test arasında pozitif yönde düşük düzeyde bir ilişki tespit edilirken, katılımcıların gelir değişkeni ile PATÖ son test, STİÖ ön test ve son test arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir. Verilerimizi destekler nitelikte, Yalçinkaya (2016) katılımcıların yaş değişkenleri bağlamında doping maddelerine yönelik tutumlarının farklılık gösterdiğini belirlemiştir. Şapcı (2010) öğrencilerin spor yaşı ve gelir durumu değişkenlerine bağlı olarak doping maddesi kullanım tutumlarının farklılaştığını saptamıştır. Öztürk (2009) hentbolcuların doping maddeleri hakkındaki bilgi seviyelerini belirlemek amacıyla yaptığı araştırma sonucuna göre, % 35,8'si 20–24 yaş aralığında ki sporcuların performans atışı veya farklı nedenlerle doping kullanımının doğru olmadığını düşündükleri belirlenmiştir. Ayrıca 20 yaş altı grup ile 20 yaş üzeri grubun, doping kullanımı tutum düzeyleri karşılaştırıldığında, anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yücel ve arkadaşları (2016) hentbolcuların gelir durumu değişkenlerine göre doping bilgi seviyelerinin farklılık gösterdiğini saptamışlardır.

Sporcuların nam ve şöhret isteği, yüksek transfer maliyetleri, müsabakalarda başarı elde etme arzusu doping kullanımı için ortam hazırlamaktadır. Ek olarak sporcular barınma,

beslenme ve sportif malzeme gibi nedenler için maddi kaynak ihtiyacı gütmektedir. Bu noktada maddi gereksinimler için ortaya çıkan sponsorluk antlaşmaları, sporculardan başarılı sonuçlar beklemekle birlikte onları reklam aracı olarak da kullanmaktadır. Bu dl ve başarı beklentisinin ortaya çıktığı ortamlar, sporcunun dopinge yönelmesinde etkin rol oynayabilmektedir (Öngel, 1997, s. 71). Özetle sportif başarıdan elde edilecek kazanç yükseldikçe kazanmaya yüklenen önem de artış göstermektedir. Bu ortamda spor gün geçtikçe daha rekabetçi ve ciddi bir yapıya bürünmektedir. Bu durum sportif alanda artış gösteren doping kullanımının anlaşılmasında önemli yer tutmaktadır (Waddington, 2002, s. 127). Bu bağlamda verilecek eğitimler yoluyla öğrencilerin yaş artışına bağlı olarak performans arttırma tutum ve spor besin takviyesi inanç düzeyinin de artış göstereceği; spor yaşı ve gelir artışına bağlı olarak performans arttırma tutum düzeyinin de artış göstereceği söylenebilir.

Katılımcıların PAT n test değişkeni ile son test değişkeni arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre PAT n test puan ortalamaları incelendiğinde “38,74” olarak tespit edilirken; PAT son test puan ortalamaları “44,13” olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalama puanı 59,5 olup, araştırma grubunun bu puan altında ortalama puan elde etmesi negatif bir tutum olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin performans arttırma tutum düzeylerinin anlamlı düzeyde artış göstereceği söylenebilir. Ayrıca araştırma grubunun STİ n test değişkeni ile son test değişkeni arasında anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir. Katılımcıların STİ n test puan ortalamaları “22,20” olarak tespit edilirken, STİ son test puan ortalamaları “21,01” olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin aritmetik ortalama puanı 21,0 olup, araştırma grubunun ölçekten alacağı puan yükseldikçe kişinin besin takviyelerine olan inancı artmakta, doping ve yasaklı maddelere meyil göstermekte olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda ergojenik yardım ve dopinge mücadele eğitimi alan öğrencilerin, sportif geçmişe sahip spor bilimler fakültesi öğrencilerinden oluşmasından kaynaklı olarak spor besin takviyesi inanç düzeylerinin farklılık göstermeyeceği söylenebilir.

Araştırma bulgularımız ile konuyla ilgili literatürde yer alan verilerin de göz önünde bulundurulması nedeniyle şu sonuçlara ulaşılmıştır;

- Araştırma gurubunu oluşturan spor bilimleri fakültesi ğrencilerinin PAT ortalama puanlarında olduğu gibi STİ ortalama puanlarının da tüm ölçümlerde cinsiyet değişkenine bağlı bir farklılığın gerçekleşmediği ve guruplar arası inançlarının benzerlik gösterdiği neticesine varılmıştır.
- Katılımcıların aktif olarak herhangi bir spor dalı ile ilgilenme durumlarına ilişkin de hem PAT hem STİ ortalama puanlarında farklılık olmadığı bulunmuştur.

- İkamet edilen yer durumuna bağılı verilerde ise şehir ve büyükşehir gibi kozmopolit yaşam alanlarında ikamet eden kişilerin STİÖ son test değerlerinde farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Öğrencilerin elde ettikleri sportif başarıların düzeylerine bağılı verilere göre PATÖ ön test verilerinde sportif başarıları daha yüksek olan (uluslararası derece) kişilerin ortalama puanları daha düşük düzeyde başarı elde eden (ulusal derece) ve hiçbir sportif başarıları bulunmayanlara oranla daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Son olarak araştırmamızın ana problemi olan spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin Ergojenik Yardım ve Dopingle Mücadele eğitim almalarının neticesinde PATÖ ve STİÖ ortalama puanlarının etkilenme durumları ve düzeyleri incelendiğinde yalnızca PATÖ ön test ve son test değerleri arasında farklılık olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle ergojenik yardım ve dopingle mücadele eğitiminin spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin performans arttırmaya yönelik tutumlarını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonuçlarının dikkate alınmasıyla bu çalışmanın neticesinde ilgili taraflara şu önerileri sunmak mümkündür;

- Spor Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin hem PATÖ hem de STİÖ ortalama puanlarının belirli bir düzeyin altında olması sebebiyle fakültelerde ergojenik yardım ve dopingle mücadele hususunda verilen derslerin artırılması önerilmektedir.
- Geleceğin spor eğitmenleri olan antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerinin ilgili hususlardaki görüş ve tutumlarını pozitif yönde etkileyebilmek adına gerek WADA gibi kuruluşların gerekse alanında tecrübe sahibi sporcuların da katımlarıyla çeşitli söyleşilerin düzenlenmesi önerilmektedir.
- Aktif olarak spor yapan ve yapmayan kişilerin arasında herhangi bir farkın çıkmaması sebebiyle sporcuların daha bilinçli olmalarını sağlamak adına ilgili federasyonlar tarafından gerek sporcu kamp süreçlerinde gerekse eğitim seminerlerinde ergojenik yardım ve dopingle mücadele konularında bilgilendirme çalışmaları yapmaları önerilmektedir.
- Gelecek çalışmalarda araştırma guruplarının çeşitlendirilmesi deney gurubuna ek olarak kontrol gurubunun da eklenerek daha farklı zamanlarda ölçümlerin alınması ile bu çalışmanın yinelenmesi önerilmektedir.

- Spor Bilimleri Fakóltesi Öđrencilerini konu alan bu tutum ölçeklerinin çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilerek alana özgü yeni verilerin incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açıkada, C., & Ergen, E. (1990) *Spor ve bilim*. Ankara: Büro-Tek Ofset Matbaacılık.
- Akgün, A. (1993) *Egzersiz fizyolojisi* (4. Baskı). İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.
- Akyol, A. (1987). *Önce ve sonra eğitim*. İstanbul: Çalış Yüksel Ofset Basımevi.
- Aladağ, A. (2014). *Kafkas Üniversitesi Sarıkamış Beden Eğitimi ve SporYüksekokuluöğrencilerinin doping bilgi düzeylerinin araştırılması* (Yüksek Lisans Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 374862)
- Apostu, M. (2014). The effect of ergogenic substances over sports performance. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 117, 329-334.
- Arıpınar, E., & Donuk, B. (2011). *Spor yönetim ve organizasyonlarında etik yaklaşımlar fair play*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Arslan, B. (2018). *Türkiye'deki bocce ve dart sporcularının ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 510381)
- Asmuth, C. (2010). Dopingdefinitionen–von der Moral zum Recht. *Was ist Doping*, 13-32.
- Atasü, T. (2011). *Futbol açısından ülkemiz ve dünyada doping konusuna genel bakış*. Ankara: Ajansmat Matbaacılık.
- Atasü, T., & Yücesir, İ. (2011). *Dopingin tarihçesi. Dopinge mücadele ve futbolda performansarttırma yöntemleri*. Ankara: Ajansmat Matbaacılık.
- Atasü, T., Yücesir, İ., & Güner, R. (2004). *Sporda ergojenik yardım ve ergojenik beslenme, doping ve futbolda performans arttırma yöntemleri*. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri.
- Atasü, T., Yücesir, İ., & Güner, R. (2004). *Sporda ergojenik yardım ve ergojenik beslenme*. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri.
- Ayaş, E. B. (2020). Academic Studies in Sport Sciences-II. Bölüm 5: *Sporcuların besin takviyelerine olan inanç düzeylerinin incelenmesi*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Aydemir, Y. (2019). *Antrenörlük eğitimi bölümü öğrencilerinin doping hakkındaki bilgi düzeyleri ve görüşlerinin incelenmesi: Bartın Üniversitesi örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 598450)
- Aydın, G., & Soyer, F. (2023). Aktif sporcuların egzersiz bağımlılığı düzeyleri ve performansarttırıcılara yönelik tutumlarının incelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 28(2), 135-141.
- Backhouse, S., Whitaker, L., & Petroczi, A. (2013). Gateway to doping? Supplement use in the context of preferred competitive situations, doping attitude, beliefs, and norms. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 23(2), 244-252.
- Başer, E. (1986). *Uygulamalı spor psikolojisi: Performans sporunda psikolojinin rolü*. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı, Beden Terbiyesi ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları Yayın No: 31. Ankara
- Baykara, C., Yaman, M. S., Dönmez, A., & Genç, H. İ. (2019). Ergonejik yardımcılar. *Her Yönüyle Spor*, 51.
- Bayraktar, B., & Kurtoglu, M. (2004). *Sporda performans ve performans artırma yöntemleri. Doping ve futbolda performans artırma yöntemler*. İstanbul, 269-296.

- Baysaling, Ö. (2000). *Spor'da her yönüyle doping: zararları, doping ve kürler, dopingle mücadele*. İstanbul: İlpress Basım ve Yayın.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bishop, C. D. (1993). Report of the Task Force on Values in Education for the State of Arizona, Arizona Department of Education. www.eric.ed.gov, ERIC Document. 1993; ED270-386. Erişim Tarihi: 22.03.2023
- Bundesinstitut für Sportwissenschaft, Dysfunktionendes Spitzensports: *Doping, Match-Fixing und Gesundheitsgefährdungen aus Sicht von Bevölkerung und Athleten* http://www.bisp.de/SharedDocs/Downloads/Publikationen/sonstige_Publikationen_Ratgeber/Breuer_Dysfunktion.pdf?__blob=publicationFile (Erişim tarihi 20.03.2023).
- Burke, L. M., & Read, R. S. (1989). Sports nutrition: Approaching the nineties. *Sports Medicine*, 8(2), 80-100.
- Büyüköztürk, Ş. (2018). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (25. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Carr, B., MacGillivray, L., Carr, J., & Ham L. (2012). Intramural sportsmanship rating systems: A case study on participant knowledge and perceived effectiveness. *Recreational Sports Journal*, 36(1), 127-139.
- Cerar, M., Hosta, M. & Šugman, R. (2002). *Šport revija za teoretična in praktična vprašanja športa*. Dober človek – dober športnik, str. priloga, 3–6.
- Charles, A. (1999). Bucher, Deborah Wuest; *Foundations of physical education exercise and sport* (p. 22). Newyork: McGraw-Hill Companies.
- Connor, J., Woolf, J., & Mazanov, J. (2013). Would they dope? Revisiting the Goldman dilemma. *British Journal of Sports Medicine*, 47(11), 697-700.
- Coşkunol, H. (2000). Şizofreni ve madde kullanım bozuklukları. *Türk Psikiyatri Dizi* Şizofreni Dizisi, 36-44.
- Çağlayan, B., Çoskun, S. & Yılmaz, B. (2021). Relationship between sportsmanship behavior and communication skills: A study on university student-athletes. *International Journal of Recreation and Sports Science*, 5(1), 83-89.
- Çaha, Ö. (1999). *Spora yaslanarak bir nefes almak*. Ankara: Beta Yayınları.
- Çay, M. (2012). *Hayvan olmak günahtır: Bir bilgelik ansiklopedisi*. Ankara: Çay Yayınları.
- Çetin, E., Dölek, B., & Orhan, Ö. (2008). Gazi üniversitesi beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin ergojenik yardımcılar, doping ve sağlık hakkındaki bilgi ve alışkanlıklarının belirlenmesi. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 129-132.
- Çınar, V., Öztürk, M. E., Şebin, K., & Yazıcı G. (2007). Doping ve sporcularda kullanımı. *Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(3), 3-9.
- Çiftci Tongo, G. (2020). *Sporda değerler, hedef yönelimleri ve ahlaki karar alma tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 621122)
- DeScioli, P., & Kurzban, R. (2009). Mysteries of morality. *Cognition*, 112(2), 281-299.
- Dinçer, N. (2010). *Elit sporcuların doping hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi*. Selçuk üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü (Doctoral dissertation, Yüksek lisans tezi, 138, Konya). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 260552)

- Dinlenme, J. R. (1994). *Arka plan: Teori ve araştırma. Mesleklerde ahlaki gelişim*. Ankara: Psikoloji Basın.
- Donovan, R. J., Egger, G., Kapernick, V., & Mendoza, J. (2002). A conceptual framework for achieving performance enhancing drug compliance in sport. *Sports Medicine*, 32(4), 269-284.
- Dunford, M., & Smith, M. (2006). *Dietary supplements and ergogenic aids*. Sports Nutrition: A Practice Manual for Professionals. Chicago (IL): American Dietetic Associate.
- Dunford, M., & Smith, M. (2006). Dietary supplements and ergogenic aids. *Sports Nutrition: A Practice Manual for Professionals*. Chicago (IL): American Dietetic Association.
- Duran, B., & Aykora, E. (2021). Investigation of active fitness sportsman attitudes toward supplement intake. *Progress in Nutrition*, 23(S2), 1-5.
- Durusoy, F. (1991). Spor ahlakı ve doping sorunu. *Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu Kitapçığı*, İstanbul.
- Efek, E. (2021). *Atletizm sporunun stres, atılabilirlik ve sporculuk düzeyleriyle ilişkisi* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No.684235)
- Eitzen, S. D. (2006). *Fair and foul*. USA: Rowman & Little field Publishers, Inc.
- Ekici, S., Çolakoglu, T., & Bayraktar, A. (2011). Dağcılık sporuyla uğraşan bireylerin bu spora yönelme nedenleri üzerine bir araştırma. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(2), 110-119.
- Elendu, I. C. & Dennis, M. I. (2017). Over-emphasis on winning, host-to-win and winning-at-all-cost syndrome in modern sports competitions: implications for unsportsmanship behaviours of sports participants. *International Journal of Physical Education-Sports and Health*, 4(5), 104-107.
- Erçetin, K. (1991). Madalyanın İkinci Yüzü Ah-lak ve Spor Yöneticiliğinin Temel Karakterleri. *Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu* (Haz:Atilla Erdemli), 19-20.
- Erdemli, A. (2002). *Temel sorunlarıyla spor felsefesi*. İstanbul: E Yayınları.
- Ergen, E. (1991). Spor Ahlakı ve Doping, *Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar Sempozyumu* (Haz: Atilla Erdemli), 11-12, 1991. İstanbul.
- Ergen, E. (1991). Spor Ahlakı ve Doping, Türk Alman Diyalogunda Spor Ahlakı ve Spor Felsefesine Yeni Yaklaşımlar. İstanbul.
- Ergen, E., Demirel, H., Güner, R., Turnagöl, H., Başoğlu, S., Zergeroğlu, A. M. & Ülkar, B. (2002). *Egzersiz fizyolojisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkal, M. (1981). *Sosyolojik açıdan spor*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Erkiner, K. (2006). *Hukuk boyutunda doping*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkiner, K. (2008, Mayıs 17). *Sporda Doping Gerçeği*. Spor Hukuku Enstitüsü: <http://www.sporhukuku.org/makaleler/107-sporda-doping-gercei-av-ksmet-erkner.html> adresinden alınmıştır Erişim Tarihi: 02.03.2023
- Erkiner, K. (2023). *Sporda Doping Gerçeği*. Spor Hukuku Enstitüsü: <http://www.sporhukuku.org/makaleler/107-sporda-doping-gercei-av-ksmet-erkner>. adresinden alınmıştır. Erişim tarihi: (06.03.2023).
- Eröz, M. F. (2007). *Milli düzeyde, atletizm, güreş, judo ve halter yapan sporcuların doping ve ergojenik yardım hakkındaki görüşlerinin ve bilgi düzeylerinin belirlenmesi* (Yüksek

- Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 215229).
- Ersoy, G. (2013). *Fiziksel uygunluk (fitness) spor ve beslenme ile ilgili temel öğretiler*. Ankara: Ata Ofset Matbaacılık.
- Ertas, Ş., & Petek, H. (2005). *Spor hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Eskicioğlu, Y., Doğu, G. & Özsoy, S. (2015). Antrenör ve sporcu gözüyle spor yöneticilerinin kararlarında etik ilkelere bağlılıklarının incelenmesi (Beko basketbol ligi örneği). *İstanbul Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 4(1-2), 13-22.
- European Parliament's Committee on Culture and Education. (2008). *Doping in Professional Sport*. European Parliament. Brussels: European Parliament.
- Felicity, H. (2002). *Eğitimde etik* (Çev. Semra Kunt-Akbaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Fichter J. (2006). *Sosyoloji nedir* (Çev. Çelebi N.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fişek, K. (2003). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi dünyada ve Türkiye'de*, İstanbul: YGS Yayınları.
- Franke, W. W. & Berendonk, B. (1997). Hormonal doping and androgenization of athletes: a secret program of the German Democratic Republic government. *Clinical Chemistry*, 43(7), 1262-1279.
- FROMM, E. (2001). *İtaatsizlik üzerine* (Çev. Ayşe Sayın). İstanbul: Kariyer Yayıncılık.
- Gaffney, P. (2007). The meaning of sport: competition as a form of language. *Ethics in Sport*, (Ed. 2), 109-118.
- Gencheva, N., Angelcheva, M., Marinov, T., & Ignatov, I. (2017). Assessment of sportmanship in case of institutionalized adolescents, deprived of parental cares. *Journal of Health, Medicine and Nursing*, 42, 103-109.
- Göbel, P. (2023). Profesyonel karate sporcularının beslenme bilgi düzeyleri ve besin takviyesi inançları. *Sağlık Bilimleri ve Tıp Dergisi*, 6(1), 51-58.
- Gregor, K. (2010). Ansatzpunkte der philosophie im problemfeld, doping. *Was ist Doping*, 33-74.
- Grigore, V., Stănescu, M., & Stoicescu, M. (2018). Promoting ethics and integrity in sport: The Romanian experience in whistleblowing. *Romanian Journal for Multidimensional Education/Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 10(1).
- Grössing-Speiser-Altenberger. (1974). *Sport-motivation*, Auslieferungsstelle Institut für pädagogik Salzburg, (pp. 76-78).
- Güler, D., Şenel, Ö., Kaya, İ., Ersoy, A., & Kürkçü, R. (2004). Farklı ferdi branşlardaki üst düzey Türk sporcuların ergojenik yardımcılara yönelik bilgi ve yararlanma düzeyleri. *Spormetre*, 2(2), 41-47.
- Günay, M. (1998). *Egzersiz fizyolojisi*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Günay, M., Tamer, K., & Cicioğlu, İ. (2006). *Spor fizyolojisi ve performans ölçümü, enerji metabolizması, solunum sistemi ve egzersiz*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Güner, R. (2000). *Doping*. Ankara: Afşaroğlu Matbaası.
- Güneş, Z. (2015). *Antrenör ve sporcu el kitabı spor ve beslenme* (7. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

- Gürpınar B. (2014). Altyapı sporlarında ahlaki karar alma tutumları ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması: Bir Türk örnekleminde geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 405-412.
- Hanson, J. M. (2009). Equipping athletes to make informed decisions about performance-enhancing drug use: A constructivist perspective from educational psychology. *Sport in Society*, 12(3), 394-410.
- Hurst, P., Foad, A., Coleman, D., & Beedie, C. (2017). Development and validation of the sports supplements beliefs scale. *Performance Enhancement & Health*, 5(3), 89-97.
- Johnson, M. B. (2011). A systemic model of doping behavior. *American Journal of Psychology*, 124(2), 151-162.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1988). *İnsan ve insanlar* (7. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). *Yeni insan ve insanlar* (10. Baskı). İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karafil, A. Y., Ulaş, M., & Atay, E. (2019). Spor besin takviyeleri inanç ölçeği: Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik çalışması. In *EJERCongress 2019 Conference Proceedings*.
- Karagözoğlu, C. (2006). *Sporda psikolojik destek*. MMP Baskı Tesisleri, İstanbul: Morpa Yayınları.
- Karasar, N. (2012) *Bilimsel araştırma yöntemi kavramlar-ilkeler-teknikler* (23.Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karataş, Ö., Çevrim, H., & Karataş, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin doping kullanımına bakışları ve etik. *Düzce Medical Journal*, 14(3), 28-31.
- Karatekin, N., Ekşi, H., Işılak, H., Otrar, M., Koç Yıldırım, P., & Durmuş, A. (2012). *Perese Değerler Eğitimi Öğretmen Kitabı, Yardımseverlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kargılı, H. (2002). *Spor ahlakı ve sporcu açısından doping kullanımının etkileri ve dopingle mücadele çalışmaları*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 111291).
- Keating, J. (1978). *Competition and playful activities*. Washington, DC: University Press of America.
- Kılıçgil, E. (1985). *Sosyal çevre-spor ilişkileri*. Ankara: Bağırhan Yayınevi.
- Kish-Gephart, J. J., Harrison, D. A., & Treviño, L. K. (2010). Bad apples, bad cases, and badbarrels: meta-analytic evidence about sources of unethical decisions at work. *Journal of Applied Psychology*, 95(1), 1.
- Koca, F. S., & Cem-Erol, E. (2004). Sodyum bikarbonat alımının farklı yüksekliklerde yapılan yoğun anaerobik egzersizlere ergojenik etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(2).
- Korman, A. (1978). *Endisriyonel ve organizsoner*. Ankara: M.E.B. Basımevi.
- Kurdak, S. S. (1996). *Sporda doping ve ilaç kullanımı*. Ankara: Sporsal Kuram Dizisi-7.
- Kuter, F. Ö., & Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.
- Küçük, V., & Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10, 131-142.
- Lazuras, L. (2016). *Social-cognitive predictors of doping use*. New York.

- Learning Through Sports. (2007). *Star Sportsmanship*. Retrieved on July 1,2008, from <http://www.learnu^gthroughsports.com/index2.html> Erişim Tarihi: 08.03.2023
- Lee, M. J., & Cockman, M. (2013). 2 What sport values do young people hold? *Values in youth sport and physical education*. Whitehead J, Telfer H, Lambert J, eds. Values in youth sport and physical education: Routledge.
- Lee, M. J., Whitehead, J., Ntoumanis, N., & Hatzigeorgiadis, A. (2008). Relationships among values, achievement orientations, and attitudes in youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 30(5), 588-610.
- Lemyre, P. N., Roberts, G. C., & Ommundsen, Y. (2002). Achievement goal orientations, perceived ability, and sportpersonship in youth soccer. *Journal of applied sport psychology*, 14(2), 120-136.
- Lukes, S. (2010). *The social construction of morality? Handbook of the sociology of morality*, 549-560.
- Marcus, J. B. (2013). *Culinary nutrion: The science and practice of healthy cooking*. Illionis: Academic Press.
- Martinkova, I., Jirsova, A., Jirasek, I., & Loland, S. (2013). *Instrumentality and Values in Sport: Vol. First English Edition*. Charles University in Prague, Karolinum Press.
- Maughan, R. J., Burke, L. M., Dvorak, J., Larson-Meyer, D. E., Peeling, P., Phillips, S. M., & Meeusen, R. (2018). IOC consensus statement: dietary supplements and the high performance athlete. *International Journal of Sport Nutrition and Exercise Metabolism*, 28(2), 104-125
- McFee, G. (2002). Are there philosophical issues with respect to sport (other than ethical ones)? *In Ethics and Sport*. Routledge.
- McPherson, S. S. (2016). *Doping in sports: Winning at any cost?* Twenty-First Century Books.
- Mehmedoğlu, U. (2006). *Gençlik, değerler ve din. Küreselleşme, ahlak ve değerleri*, İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Meyer, F., O'Connor, H., & Shirreffs, S. M. (2007). Nutrition for the young athlete. *Journal of Sports Sciences*, 25(1), 73-82.
- Mimiague, M. J. (1974). The doping problem in comparative penal law. *Olympic Review*,80, 313-319.
- Miscisco, D. R. (1976). *The influence of distinct coaching styles on personality and sportsmanship attitudes of elementary age girls playing competitive basketball*. Unpublished master's thesis. University of British Columbia. Canada.
- Molinero, O., & Marquez, S. (2009). Use of nutritional supplements in sports: risks, knowledge, and behavioural-related factors. *Nutrición Hospitalaria*, 24(2), 128-134.
- Morente-Sánchez, J., Femia-Marzo, P., & Zabala, M. (2014). Cross-cultural adaptation and validation of the spanish version of the performance enhancement attitude scale (petroczi,). *Journal of Sports Science & Medicine*, 13(2), 430.
- Müller, R. K. (2010). History of doping and doping control. *Doping in sports: Biochemical principles, effects and analysis*, 1-23.
- Orhan, Ö., Çetin, E., & Ertaş, D. B. (2006). *Gazi üniversitesi beden eğitimi ve spor bölümü öğrencilerinin ergonejik yardımcılar, doping ve sağlık hakkındaki bilgi ve alışkanlıklarının belirlenmesi*, 9. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Muğla: Nobel Yayın Dağıtım.

- Orhun, A. (1992). *Fair play okul sporunda bir eğitim ilkesidir*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri.
- Ömercioğlu, M. (2022). *Türkiye’de sporda dopinge mücadeleyle ilişkin görüşlerin incelenmesi: bir karma yöntem çalışması* (Doktora Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi’nden edinilmiştir. (Tez No. 738787)
- Öngel, H. B. (1997). Sporda etik değerler açısından doping. *Bed. Eğt. Spor Bil. Der. II*, 2, 68–79.
- Öntürk, Y., & Ekici, S. (2018). *Evaluation of the effect of physical education and sports lessons on children*. New Horizons in Social Sciences. Riga: LAP Lambert Academic Publication Press, 71-83.
- Özbek, O. (1999). Sporda etik dışı davranış alanları ve etik ilkeler. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 4(4), 38-50.
- Özçakır, S. (2017). *Tarih temelleri; Eski çağlarda spor*. Ankara: Spor Yayınevi.
- Öztürk E (2009) *Türkiye’de Doping, Sporcuların Doping Bilgi Düzeylerinin Ölçülmesi*. Ankara.
- Păunescu, M., Gagea, G., Păunescu, C., & Pițigoi, G. (2013). The moral dimension of fair play in high-performance sport. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 92, 692-696.
- Perritano, J. (2017). *Performance-enhancing drugs: Steroids, hormones, and supplements*. Mason Crest.
- Petroczi, A., & Aidman, E. (2008). Psychological drivers in doping: the life-cycle model of performance enhancement. *Substance Abuse Treatment, Prevention and Policy*, 3(1), 1-12.
- Petroczi, A., & Aidman, E. (2009). Measuring explicit attitude toward doping: Review of the psychometric properties of the performance enhancement attitude scale. *Psychology of Sport and Exercise*, 10(3), 390-396.
- Robinson, T. (2009). *Sportmanship in youth athletics*. United State: ABDO Publishing.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free press.
- Sakallı, N. (2001). *Sosyal etkiler*. Ankara: İmge Kitap Evi.
- Schaich-Borg, J., Hynes, C., Van Horn, J., Grafton, S., & Sinnott-Armstrong, W. (2006). Consequences, action, and intention as factors in moral judgments: An fMRI investigation. *Journal of Cognitive Neuroscience*, 18(5), 803-817.
- Schneider, A. J., & Butcher, R. B. (2002). A philosophical overview of the arguments on banning doping in sport. In *Values in sport* (pp. 195-209). Taylor & Francis.
- Schwartz, S. H. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology*, 48(1), 23-47.
- Schwartz, S. H. (1999). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in countries. In M.P. Zanna (ed) *Advances in Experimental Social Psychology*, 25(1), 1-65.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Read. Psychol. Culture* 2, 2–20.
- Serrano, J., Shahidian, S., Sampaio, J., & Leite, N. (2013). The importance of sports performance factors and training contents from the perspective of futsal coaches. *Journal of Human Kinetics*, 38, 151-160.

- Sevim, Y. (2007). *Antrenman bilgisi* (1. Baskı). Ankara: Tutibay Ltd. Şti.
- Sevim, Y. (2007). *Antrenman bilgisi* (6. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Seyhan, S. (2016). *Genç sporcuların dopinge yönelimine etken olarak doping hakkındaki bilgi düzeyleri ve diğer bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Master's thesis). (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 489800)
- Sezer, D. (2022). *Sporda supplement ve ergojenik yardımcılarının kullanımının etik açıdan incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 757439)
- Singer, R. N. (1975). *Motor Learning And Human Performance: An application to physical education skills*. Macmillan.
- Sirico, F., Miressi, S., Castaldo, C., Spera, R., Montagnani, S., Di Meglio, F., & Nurzynska, D. (2018). Habits and beliefs related to food supplements: Results of a survey among Italian students of different education fields and levels. *PloS One*, 13(1), e0191424.
- Slater, G., Tan, B., & Teh, K. C. (2003). Dietary supplementation practices of Singaporean athletes. *International Journal of Sport Nutrition and eExercise Metabolism*, 13(3), 320-332.
- Soykan, A. N. (2019). *Farklı branşlarda yarışan genç sporcu ve bu branşlardaki antrenörlerin dopinge mücadele hakkında bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi (Ankara ili örneği)* (Master's thesis). (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 583612)
- Sunay, H. (2017). *Spor yönetimi, ders kitabı* (3. Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Sunay, H., & Seda Saracaloğlu, A. (2003). Türk sporcusunun spordan beklentileri ile spora yönelten unsurlar. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 43-48.
- Şahin, M. (1998). *Spor Ahlakı ve Sorunları*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Şapçı, H. A. (2010). *Üniversiteler arası spor müsabakalarına katılan öğrencilerin doping kullanımına yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 260913).
- Şenel, Ö., Güler, D., Kaya, İ., Ersoy, A., & Kürkcü, R. (2004). Farklı ferdi branşlardaki üst düzey Türk sporcuların ergojenik yardımcılara yönelik bilgi ve yararlanma düzeyleri. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 2(2), 41-47.
- Tanrıverdi, H. (2012). Spor ahlakı ve şiddet. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 1071-1093.
- TDK. (2009). *Türkçe sözlük* (10. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekinoktay, H. (2003). *Doping yapıyoruz*. <http://www.hursertekinoktay.com/hursertekin.htm> Erişim Tarihi: 17.03.2023.
- Tel, M. (2014). Türk toplum yaşantısında fair play. *International Journal of Science Culture and Sport*. 2(Special Issue 1), 694-704.
- Thein, L. A., Thein, J. M., Landry, G. L. (1995). Ergogenic aids. *Physical Therapy*, 75(5), 426-439.
- THF. (2023). Halter Antrenman Bilgisi. <https://halter.gov.tr/antrenman-bilgisi/> Erişim Tarihi: 14.03.2023.

- Toprak, S. (2019). *Rekreatif ve rekabetçi olarak spor yapan genç sporcuların değer tiplerinin ve değer sistemlerinin belirlenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 580036)
- Toros, T., Yıldız, R., & Karaç, Y. (2016). *Preliminary for Adapting the Performance Enhancement Attitude Scale to Turkish for Volleyball Players*. The 10th International Conference in Physical Education, Sports and Physical Therapy (s. 215). Elazığ: Firat University.
- Torres-McGehee, T. M., Pritchett, K. L., Zippel, D., Minton, D. M., Cellamare, A. and Sibilia, M. (2012). Sports nutrition knowledge among collegiate athletes, coaches, athletic trainers, and strength and conditioning specialists. *Journal of Athletic Training*, 47(2), 205-211.
- Tuncel, S. D. ve Büyüköztürk, Ş. (2009). Antrenörlerin mesleki etik ilkeleri nelerdir? Nasıl ölçülür? Ölçek geliştirme: Ölçeğin geçerlik ve güvenilirliği. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 7(4), 159-168.
- Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK). (2023). Dopingle Mücadele. http://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/haber_detay.aspx?id=9 (Erişim Tarihi: 25.04.2023).
- Üstel, L. C. (2005). *Vücut geliştirme ve halterde ileri teknikler*. Ankara: Morpa Yayınları.
- WADA (2023), World Anti-Doping Code. <https://wadamainprod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada-2015-world-anti-doping-code.pdf> (erişim tarihi: 25.04.2023).
- WADA Anti-doping Testing & Figures, (2015). Erişim Tarihi: (06.04.2023)
- Waddington, I. (2002). Sport, Health and Drugs 'A Critical Sociological Perspective, E & FN Spon.
- Warburton, N. (2011). *Felsefenin kısa tarihi*. (Çev. G. Ateşoğlu). İstanbul: Alfa Basım Yayın.
- Williams M. H. (1993). Nutritional ergogenic aids and athletic performance. *Nutrition Today*, 24(1), 7-14.
- World Anti Doping Agency. (2003). *World Anti Doping Code*. World Anti Doping Agency: prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada_code_2003_en.pdf adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 20.04.2023
- World Anti Doping Agency. (2015). *World Anti Doping Code*. World Anti Doping Agency: <https://wada-main-prod.s3.amazonaws.com/resources/files/wada-2015-world-anti-doping-code.pdf> adresinden alınmıştır. Erişim Tarihi: 20.04.2023
- World Anti-Doping Agency (2021). World Anti-Doping Code. WADA. Canada.
- Yalçınkaya M, (2016). *Elit sporcularda dopinge yönelik tutumun belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 440651).
- Yarar, H., Fidan, M., Yılmaz, S. K., Eskici, G., & Saraç, O. E. (2022). Sporcularda kaslı olma dürtüsü ve besinsel ergojenik destek ürünleri kullanımının değerlendirilmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(1), 162-173.
- Yetim, A. (2000). Sporun sosyal görünümü. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 5(1), 63-72.
- Yetim, A., & Cengiz, R. (2010). *İletişim ve spor*. Ankara: Berikan Yayınevi.

- Yıldız, M. (2019). *Sporcularda sportmenlik yönelimi: hedef bağlılığı ve sporda ahlaktan uzaklaşmanın rolü* (Yüksek Lisans Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 609537).
- Yıldız, R. (2017). *Performans artırma tutum ölçeğinin Türk sporcularına uyarlama çalışması ve sporcuların dopinge yönelik tutumlarının incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi) Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 473555).
- Yıldız, R., & Toros, T. (2016). Performans Artırma Tutum Ölçeği (PAT-Ö)'nin Türkçe'ye Uyarlama Sürecinin Ön Çalışması. 3. In *International Sports Science Tourism and Recreation Student Congress* (No. s 86).
- Yücel, A. S., Karataş, Ö., Orhan, S., & Yavuz, C. (2016). Hentbol oyuncularının doping ve ergojenik yardım hakkındaki görüşlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Hakemli Ortopedi Travmatoloji ve Spor Hekimliği Dergisi*, 8, 14-37.
- Zoorob, R., Parrish, M. E. E., O'Hara, H., & Kalliny, M. (2013). Sports nutrition needs: Before, during, and after exercise. *Primary Care: Clinics in Office Practice*, 40(2), 475- 486.
- Zorba, E., & Göksel, A. G. (2016). Türkiye'deki plaj hentbolu sporcularının spora başlamasına etki eden unsurlar ve spordan gelecek beklentileri. *Journal of Human Sciences*, 13(2), 3092-3101.
- Zorba, E., Mollaoğulları, H., & Erdemir, İ. (2000). *Arı-polen yüklemesinin elit düzeydeki dayanıklılık sporcularının maksimal oksijen tüketim kan parametreleri ve toparlanma düzeylerine Etkileri*. Muğla: Muğla Üniversitesi Basımevi.

Ekler

Ek 1. Kişisel Bilgi Formu

Sayın Katılımcı;

Elinizde bulunan bu anket formu aracılığıyla “**Ergojenik Yardım ve Dopingle Mücadele Eğitimi Alan Öğrencilerin Performans Arttırma Tutum ve Spor Takviyesi İnanç Düzeylerinin İncelenmesi**” belirlenmeye çalışılacaktır. Elde edilen veriler sadece bu araştırma kapsamında kullanılacaktır. Vereceğiniz samimi cevaplarınız için teşekkür eder, saygılar sunarım.

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: Erkek () Kadın ()
2. Yaşınız
3. Branşınız.....
4. Branşla ilgilenme süreniz:
5. Milli Sporcu musunuz?
6. Elde ettiğiniz en büyük derece?
İl şampiyonası ilk üç derece ()
Türkiye şampiyonası ilk üç derece ()
Avrupa şampiyonası ilk üç derece ()
Dünya şampiyonası ilk üç derece ()
Diğer:
7. Aktif olarak spor’a devam ediyormusunuz: Evet () Hayır ()
8. İkamet ettiğiniz yer: Köy () Kasaba () İlçe () Şehir () Büyükşehir ()
9. Kişisel geliriniz:

Ek 2. Spor Besin Takviyesi İnanç Ölçeği

Spor Besin Takviyeleri İnanç Ölçeği	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Kısmen Katlıyorum	Katlıyorum	Kesinlikle Katlıyorum
1. Besin takviyeleri performansımı geliştirir.	1	2	3	4	5	6
2. Besin takviyeleri rekabetçi olabilmem için gereklidir.	1	2	3	4	5	6
3. Besin takviyeleri güvenimi artırır	1	2	3	4	5	6
4. Besin takviyeleri kullandığım zaman kazanma şansım artar.	1	2	3	4	5	6
5. Besin takviyeleri potansiyelimi fark etmeme yardım eder.	1	2	3	4	5	6
6. Besin takviyeleri antrenmanımın kalitesini artırır.	1	2	3	4	5	6

Ek 3. Performans Arttırma Tutum Ölçeği

PERFORMANS ARTTIRMA TUTUM ÖLÇEĞİ	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KİSMEN KATILMIYORUM	KİSMEN KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	KESİNLİKLE KATILMIYORUM
Yarışma için doping gereklidir.						
Herkes kullandığı için doping bir aldatma değildir.						
Sporcular çoğunlukla sakatlıklar yüzünden zaman kaybederler ve ilaçlar zaman kaybını telafi etmek için kullanılabilir.						
Önemli olan sadece performansın kalitesidir, performansı elde etme şekli değildir.						
Çevremdeki sporcular, performans arttırıcı maddeleri kullanmaları yönünde baskı görmektedir.						
Rekreatif amaçlı ilaç kullanan sporcular, bu ilaçları spor esnasında kendilerine yardımcı oldukları için kullanırlar.						
Sporcular kuralları çiğnedikleri ve performans arttırıcı maddeleri kullandıkları için suçlu hissetmemelidir.						
Doping ile ilgili riskler abartılmaktadır.						
Sporcuların spordan başka kariyer seçeneği yoktur.						
Rekreatif amaçlı kullanılan ilaçlar sporcuları antrenman için motive eder ve en üst düzeyde yarışmalarına yardımcı olur.						
Doping, rekabete dayalı sporun vazgeçilmez bir parçasıdır.						
Rekreatif amaçlı kullanılan ilaçlar yarışmanın dışındaki sıkıcılığın üstesinden gelmemize yardımcı olur.						
İlaçlar ile performans arttırıcı teknik malzemelerin (yüksek irtifa benzeri ortamlar) arasında fark yoktur.						
Medya doping hakkında daha az konuşmalıdır.						
Medya doping olayını gereksiz şekilde ön plana çıkartmaktadır.						
Şiddetli antrenman ve sakatlıklarla ilgili sağlık problemleri, dopingin yan etkileri kadar kötüdür.						
Performans arttırmayı yasallaştırmak spor için yararlı olabilir.						

Ek 4. Etik Kurul İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 26.11.2022-104520

T.C.
BAYBURT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

ETİK KURULU
KARARI

Karar Tarihi
25.11.2022

Karar Sayısı
249

Oturum Sayısı
12

Üniversitemiz Etik Kurulu tarafından, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü'nün 27.10.2022 tarihli ve E-83542712-050.99-98791 sayılı yazısı gereği, Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı 212225009 numaralı öğrenci Umut Can KARAKAYA'nın yürüttüğü "Ergojenik Yardım ve Dopingle Mücadele Eğitimi Alan Öğrencilerin Performans Arttırma Tutum ve Spor Takviyesi İnanç Düzeylerinin İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezi araştırma önerisi üniversitemiz etik kurulu tarafından incelenmiş olup, araştırma önerisinin etik ilkelere uygun olduğuna toplantıya katılan üyelerin oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof.Dr. Ali Savaş BÜLBÜL
Başkan

BELGENİN ASLI ELEKTRONİK İMZALIDIR

ÖZ GEÇMİŞ

.... yılında ████████ doğdu. İlköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimini Ankara'da tamamlamıştır. senesinde Bartın Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi Rekreasyon Eğitimi bölümünü kazandı ve senesinde mezun olmuştur. yılında başlamış olduğu tezli yüksek lisans eğitimine Bayburt Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalında Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Ali CEYHAN danışmanlığında devam etmektedir. senesinde antrenörü Orhan BOLTÜRK ile tanışarak halter branşına aktif olarak başlamış ve sporculuk kariyeri sürecinse milli sporcu düzeyinde yarışmış ve spor hayatını senesinde sonlandırmıştır.

